

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНОГО ТА
ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

Кафедра фінансів та обліку

**СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ
ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
ОТЧИЧА Ярослава Романовича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
МАРУШКО Надія Семенівна

Рецензент
Кандидат економічних наук, доцент
ВОЛЯНИК Галина Михайлівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
„08” травня 2023 р., протокол № 11
завідувач кафедри фінансів та обліку,

(підпис)

(МЕЛЬНИК С. І.)

Львів
2023

АНОТАЦІЯ

ОТЧИЧ Я. Р. Система міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо системи міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу. Розглянуто теоретичні підходи понятійного апарату фінансового моніторингу та досліджено його роль у боротьбі зі злочинністю та фінансуванням тероризму, окреслено особливості діяльності міжнародних структур у сфері фінансового моніторингу, оцінено міжнародні стандарти у сфері фінансового моніторингу та їх впливу на національні системи контролю, проаналізовано ефективність політики міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу, проведено діагностику відповідності національної системи фінансового моніторингу міжнародним стандартам, висвітлено найкращі практики міжнародного співробітництва задля їх імплементації в національну систему.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, легалізація злочинних доходів, способи та механізми боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, міжнародне співробітництво у сфері фінансового моніторингу.

ANNOTATION

OTCHICH, Y. R. International Cooperation System in the Field of Financial Monitoring. – Manuscript. Q

qualification work for the degree of «Master» in the specialty 072 «Finance, Banking, and Insurance». – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The qualification work explores the theoretical foundations and provides practical recommendations for the international cooperation system in financial monitoring. The study examines the theoretical approaches and concepts of financial monitoring and investigates its role in combating criminal activity and terrorism financing. The work outlines the specific activities of international organizations in financial monitoring and evaluates the international standards in the field, along with their influence on national control systems. The effectiveness of the international cooperation policy in financial monitoring is analyzed, and the alignment of the national financial monitoring system with international standards is assessed. Furthermore, the paper highlights the best practices of international cooperation for their implementation in the national system.

Keywords: financial monitoring, money laundering, methods and mechanisms to combat the laundering of illicitly obtained proceeds, international cooperation in financial monitoring.

Зміст

СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	9
1.1. Поняття фінансового моніторингу та його роль у боротьбі зі злочинністю та фінансуванням тероризму	9
1.2. Організація діяльності міжнародних структур у сфері фінансового моніторингу	13
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	24
2.1. Оцінка міжнародних стандартів у сфері фінансового моніторингу та їх вплив на національні системи контролю	24
2.2. Аналіз ефективності політики міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу	33
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ	45
3.1. Діагностика відповідності національної системи фінансового моніторингу міжнародним стандартам та співробітництво в цій сфері	45
3.2. Дослідження найкращих практик міжнародного співробітництва та їх імплементация	58
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Одним з ефективних заходів у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму є фінансовий моніторинг, який забезпечує нагляд та контроль за фінансовими потоками. Україна, маючи на меті вступ до Європейського простору та забезпечення високого рівня фінансової безпеки, продовжує активну роботу над створенням ефективного контролю за фінансовими потоками. Важливим подією для України в 2022 році став отриманий статус кандидата в члени Європейського Союзу (ЄС) 23 червня 2022 року. Резолюція Європарламенту про статус кандидата України, Республіки Молдови і Грузії 2022/2716(RSP) відображає активізацію «розширеного та структурованого» діалогу між Україною та ЄС з метою продовження економічної інтеграції та гармонізації законодавства України з європейськими нормами. Зазначені події стали потужним поштовхом для значних інноваційних змін як інституціональної, так і функціональної складової вітчизняної економічної системи. Однією з умов повноцінної реалізації статусу кандидата в члени ЄС став пакет вимог щодо інноваційного оновлення системи національного законодавства та оптимізації організаційно-правового забезпечення багатьох систем державного управління. Підвищення результативності функціонування системи протидії легалізації грошових коштів, здобутих незаконним шляхом, за стандартами, окремим акцентом на впровадження міжнародних стандартів ПВД/ФТ, є ключовим завданням для України у контексті її міжнародного співробітництва, інтеграції до світової економіки та підвищення рівня фінансової безпеки.

Зважаючи на викладене вище, актуальним питанням є наукове дослідження перспективних напрямків реформування системи протидії легалізації коштів, здобутих незаконним шляхом, з урахуванням міжнародного співробітництва та інноваційних трансформацій економічної системи України, що знаходиться на шляху до вступу до Європейського

Союзу. Важливо висвітлити перспективні напрямки реформ, які дозволять підвищити ефективність боротьби з легалізацією злочинних коштів та фінансуванням тероризму, відповідно до міжнародних стандартів та практик. Також важливо дослідити вплив міжнародного співробітництва на реформування системи протидії легалізації коштів та здобуття навичок та знань з країн-членів ЄС у цій сфері.

Дослідження базується на теоретичному доробку видатних вчених з питань протидії легалізації коштів, здобутих незаконним шляхом, зокрема, О. Бандурки, О. Вовчак, М. Внукової, О. Глущенко, О. Коломоєць, Н. Москаленко, та інших. У процесі розкриття змісту кваліфікаційної роботи були використані джерела інформації, які містять нормативні та статистичні дані, а також матеріали засобів масової інформації.

Мета дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад системи міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу, а також вивчення досвіду та надання рекомендацій з приводу розвитку національної системи фінансового моніторингу.

Для досягнення мети, визначені такі завдання:

- дослідити понятійний апарат фінансового моніторингу та вивчити його роль у боротьбі зі злочинністю та фінансуванням тероризму;
- вивчити особливості діяльності міжнародних структур у сфері фінансового моніторингу;
- дати оцінку міжнародним стандартам у сфері фінансового моніторингу та їх впливу на національні системи контролю;
- проаналізувати ефективність політики міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу;
- провести діагностику відповідності національної системи фінансового моніторингу міжнародним стандартам та вивчити співробітництво в цій сфері;
- дослідити найкращі практики міжнародного співробітництва

задля їх імплементації в національну систему.

Об'єктом дослідження є система фінансового моніторингу у міжнародній та національній системі.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади системи міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу.

Методи дослідження. У даній кваліфікаційній роботі було застосовано різноманітні методи дослідження, зокрема метод спостереження, узагальнення та групування, індукції та дедукції, аналітичний метод, абстрагування, графічний метод та метод групування. Ці методи були використані для дослідження теоретичних аспектів фінансового моніторингу та її дослідження міжнародних вимог його регулювання, аналізу політики міжнародного співробітництва та діагностики відповідності національної системи фінансового моніторингу міжнародним стандартам, а також для формування рекомендацій стосовно розвитку національної системи фінансового моніторингу у сфері співробітництва. Для ілюстрації матеріалу, тобто для побудови схем, графіків, рисунків та таблиць, був застосований графічний метод. Загалом, комбінація різних методів дослідження дозволила отримати різнобічну та повну картину стану фінансового моніторингу у сфері міжнародного співробітництва та розробити рекомендації щодо її подальшого розвитку.

Наукова новизна отриманих результатів:

- проаналізовано міжнародний досвід співпраці у сфері фінансового моніторингу та надано рекомендації щодо створення центральної бази даних для зберігання інформації про недоліки фінансових установ та проведення експертної оцінки роботи контрольних та наглядових органів.

Основний зміст роботи. У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено понятійний апарат поняття «фінансовий моніторинг» та описано особливості діяльності міжнародних структур у сфері фінансового моніторингу.

Другий розділ роботи присвячено аналізу системи міжнародного

співробітництва у сфері фінансового моніторингу.

У третьому розділі проведено діагностику відповідності національної системи фінансового моніторингу міжнародним стандартам та досліджено найкращі практики міжнародного співробітництва задля їх імплементації в національну систему.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (56 найменувань на 6 сторінках) та 2 додатки. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок з них основного тексту 64 сторінок, в тому числі 10 таблиць, 9 рисунків, із них основний текст - 64 сторінок, які містять 10 таблиць та 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

1.1. Поняття фінансового моніторингу та його роль у боротьбі зі злочинністю та фінансуванням тероризму

З метою запобігання використанню фінансової системи держави для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та забезпечення стабільності фінансової системи, компетентні правоохоронні та контролюючі органи розробляють та впроваджують систему заходів правового та організаційного характеру, включаючи фінансовий моніторинг. Для подолання проблеми відмивання коштів учасниками фінансових правовідносин, органи державної влади розробляють та впроваджують нормативно-правові акти, що регламентують межі необхідної поведінки, сприяючи ефективному та сталому функціонуванню фінансової системи держави.

Ці заходи допомагають у забезпеченні прозорості та ефективності фінансової системи, а також допомагають зменшити ризики використання фінансової системи для фінансування тероризму та інших злочинних дій. Використання фінансового моніторингу допомагає виявляти потенційно небезпечні транзакції та дії, що можуть бути пов'язані зі злочинною діяльністю. Такі заходи дають можливість органам державної влади ефективно реагувати на такі дії та зменшувати ризики їх поширення.

Окрім того, за допомогою фінансового моніторингу можна встановлювати зв'язки між різними учасниками фінансових правовідносин та виявляти недостовірну інформацію щодо їх фінансових операцій. Це допомагає забезпечити дотримання законодавства в галузі фінансових послуг та зменшити ризики фінансової нестабільності. Отже, фінансовий моніторинг є важливим інструментом в боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також допомагає забезпечити стабільність та прозорість

фінансової системи держави. Для глибшого розуміння його дефініцій, необхідно повести більш детальний.

Загалом, при аналізі проблеми боротьби з легалізацією доходів, отриманих зі злочинних дій, можна виділити фінансовий моніторинг як один з найбільш ефективних засобів запобігання злочинним діям. Згідно з О. Глущенко, термін «фінансовий моніторинг» використовується в Україні, а також в країнах, таких як Білорусь, Грузія та Вірменія, як загальна назва сукупності інституційних регуляторів, методів та механізмів, які застосовуються для стримування (запобігання, своєчасного виявлення та блокування) відмивання нелегальних доходів та пов'язаних з цим явищ сфер нелегальної підприємницької діяльності [15]. Отже, можна стверджувати, що фінансовий моніторинг є важливою складовою у боротьбі з фінансовими злочинами і допомагає забезпечити стійкість фінансової системи держави.

Під час дослідження питання протидії та боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, було виявлено на практиці існування двох систем – європейської та американської – щодо протидії та боротьби з легалізацією злочинних доходів. Перша система (європейська) є більш ліберальною, тому що банки не зобов'язані повідомляти спеціальні уповноважені органи про всі операції, суми яких перевищують встановлену межу. Вони повідомляють такі органи про операції лише у випадках, коли вони викликають підозру. Друга система (американська) є більш жорсткою. У Сполучених Штатах Америки банки зобов'язані повідомляти фінансову розвідку про всі операції, які перевищують суму в 10 тисяч доларів США [13].

Дослідження питань фінансового моніторингу в Україні відображають думки наукової спільноти, що вітчизняна система має змішаний характер. З одного боку, вона базується на правилах американської моделі, що зумовлене вимогами Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ), які до України ставляться серйозніше, ніж до інших держав. З іншого боку, вітчизняна система виділяється на тлі зарубіжних аналогів більшими повноваженнями, оскільки вона сама проводить фінансові

розслідування. Деякі дослідники зазначають, що діяльність у сфері захисту інтересів держави повинна забезпечувати адекватну ділову атмосферу в економічній галузі і не завдає шкоди бізнесу, який повинен функціонувати відповідно до закону. Одночасно важливо забезпечувати збереження конфіденційності фінансової інформації, володіння якою вітчизняна система моніторингу фінансів має у значних обсягах. Отже, враховуючи особливості вітчизняної системи фінансового моніторингу, важливо забезпечити баланс між захистом інтересів держави та підприємств, збереженням конфіденційності та виконанням міжнародних вимог у сфері протидії відмиванню брудних грошей [23, 40, 41].

З урахуванням викладеного вище, можна зробити висновок, що фінансовий моніторинг є ключовим інструментом у боротьбі проти легалізації злочинних доходів. Але для повного розуміння цієї категорії необхідно також розглянути її складову - «моніторинг». Відповідно до [36, 38, 41] «моніторинг» (від англ. monitoring) - це систематичне спостереження за процесом з метою виявлення його відповідності заданому результату або тенденціям розвитку. Розглядаючи та аналізуючи категорію «фінансовий моніторинг», можна зазначити, що існує багато різних наукових поглядів щодо її трактування та визначення. Тому у наукових джерелах можна зустріти різноманітні визначення та підходи до цієї категорії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення підходів до тлумачення поняття «фінансовий моніторинг»

Автори	Поняття «фінансовий моніторинг»
1	2
Хмелюк А. [54]	Це безперервне відстежування фінансової діяльності, яке здійснюється у формі комплексу наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, що забезпечують систематичний контроль (стеження, а не спостереження) за станом та тенденціями розвитку і діяльності суб'єктів господарювання.
Клименко А. [27]	Це особлива форма фінансового контролю, що здійснюється уповноваженими державними органами у сфері фінансового контролю та суб'єктами первинного фінансового моніторингу та спрямована на виявлення операцій, пов'язаних із легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом.

Продовження табл. 1.1

1	2
Закірова С. [24]	це діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму фінансовими операціями, які підлягають фінансовому моніторингу, є порогові фінансові операції, а також підозрілі фінансові операції чи діяльність.
Лучко М. [38]	це виявлення незаконно отриманих доходів, встановлення джерел походження цих доходів по порогових фінансових операціях з метою унеможливлення їх подальшого використання та притягнення до відповідальності осіб, що їх здійснили.
Л. Воронова, М. Кучерявенко та Н. Пришва [14]	Це особлива форма фінансового контролю та певним чином як окремих інститут фінансового права, що визначає управління фінансами, яке містить усі елементи механізму фінансового контролю в їх зовнішньому вияві.
О. Комісаров, О. Скрипки та О. Собакаря [28]	фінансовий моніторинг становить собою особливу форму фінансового контролю у зв'язку із тим, що: – об'єктом фінансового моніторингу є фінансові дії учасників фінансових операцій у контексті їх законності, доцільності, достовірності та економічної ефективності; – його підконтрольними об'єктами є підприємства, установи, організації всіх форм власності, а також фізичні особи, які здійснюють фінансові операції в межах фінансової системи України; – суб'єктами фінансового моніторингу є державні органи та недержавні установи, наділені компетенцією у сфері фінансового моніторингу; – метою фінансового моніторингу є запобігання, виявлення та припинення фінансових операцій, що пов'язані або можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму.
Уткіна М., Резнік О. [9]	фінансова розвідка (моніторинг) є досить складним і комплексним явищем, яке зводиться до виявлення незаконних доходів і запобігання фінансуванню тероризму. Кожна держава у світі повинна будувати фінансову систему так, щоб остання відповідала за забезпечення належного функціонування грошового обігу; оптимальна кількість вироблених товарів і послуг забезпечені всередині країни кількістю випущених банкнот для контролю над інфляцією; позиціонування вітчизняної валюти як надійного засобу поточних розрахунків і довгострокового інвестиції та задоволення побутових потреб.

Проте, можна констатувати, що фінансовий моніторинг має ключове значення в системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та займає центральне місце серед засобів боротьби з так званими злочинними доходами.

При вивченні сутності фінансового моніторингу важливо зазначити, що основним джерелом формування категоріального апарату є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних

злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [47]. Цей закон надає повний і чіткий перелік визначень конкретних термінів та регулює організаційно-правові засади проведення фінансового моніторингу. Відповідно до цього закону, фінансовий моніторинг визначається як сукупність заходів, які вживаються суб'єктами фінансового моніторингу з метою запобігання та протидії, включаючи державний фінансовий моніторинг та первинний фінансовий моніторинг.

Узагальнюючи, зазначимо, що фінансовий моніторинг є важливим інструментом в боротьбі з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, і сприяє забезпеченню національної безпеки. Вважаємо, що фінансовий моніторинг повинен розглядатися як комплекс заходів, визначених на законодавчому рівні та здійснюваних уповноваженими суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу з метою дотримання вимог чинного законодавства у сфері протидії та запобігання легалізації злочинних доходів.

1.2. Організація діяльності міжнародних структур у сфері фінансового моніторингу

Проблема легалізації (відмивання) грошей або іншої власності, одержаної злочинним шляхом, має особливу важливість для України, оскільки криміналізація економіки є головною загрозою економічній безпеці держави. На даний момент Україна здійснює адаптацію внутрішнього законодавства до вимог законодавства країн-членів Європейського Союзу (далі – ЄС), зокрема, норм, спрямованих на боротьбу зі відмиванням грошей незаконного походження. Процес такої адаптації передбачає реалізацію ряду правових, організаційних, соціально-економічних заходів, спрямованих на забезпечення відповідності законодавства України сучасній європейській правовій системі шляхом впровадження. Таке впровадження здійснюється двома основними способами:

1) шляхом видання окремого нормативного акту, який визнає відповідні міжнародні стандарти та їхні положення обов'язковими (“формальний підхід”);

2) шляхом розробки національного законодавства на основі вимог міжнародних стандартів (“неформальний підхід”). У внутрішньому законодавстві України використовуються обидва підходи, проте переважаючим є використання неформального підходу, який дозволяє модифікувати рекомендації міжнародних організацій з урахуванням національного законодавства [11].

Хоча національна система фінансового моніторингу за період незалежності країни здійснила великий поступ в боротьбі з незаконним походженням грошей, проте, як показує практика, ці заходи не є достатніми для мінімізації цієї проблеми. Тому необхідно продовжувати приводити національне законодавство у відповідність з міжнародними стандартами, спрямованими на боротьбу з легалізацією незаконних доходів. Звичайно, питання відмивання доходів, отриманих шляхом незаконних засобів, не може бути вирішене тільки в рамках функціонування системи фінансового моніторингу. Його корені лежать глибше в інших галузях знання. Однак, на даний момент, система фінансового моніторингу є єдиним адекватним та, більш-менш, ефективним механізмом організаційно-правового регулювання громадських відносин в галузі запобігання відмиванню грошей, запобігання проникненню таких коштів в законну фінансову систему держави. Необхідно продовжувати активну співпрацю з міжнародними організаціями, які працюють у цьому напрямку, вивчати їх досвід, обмінюватися необхідною інформацією та впроваджувати в національну систему фінансового моніторингу останні досягнення в галузі Інтернет-технологій, пов'язаних із розвитком віртуальної злочинності в галузі відмивання коштів.

Вирішальний вплив на організаційну та правову структуру національних систем фінансового моніторингу дали міжнародні стандарти в галузі боротьби зі відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (далі – ПВД/ФТ), розроблені Організацією Об'єднаних Націй, Робочою групою з

фінансового моніторингу (далі - FATF), Європейським Союзом, Групою Вольфсберг та Базельським комітетом з банківського нагляду. Міжнародні стандарти в галузі ПВД/ФТ стали головною передумовою та правовою основою для створення національних систем, що призвело до наявності низки спільних елементів, притаманних фінансовій моніторинговій системі, що діє в окремій країні [3, 26, 43, 49].

Таким чином, інтеграційний процес передбачає приведення всіх правових стандартів України у відповідність з міжнародними вимогами. Незважаючи на те, що Україна вже зробила чимало для впровадження міжнародних стандартів щодо фінансового моніторингу в національне законодавство, вона ще не повністю відповідає сучасним міжнародним стандартам у цій сфері відносин. Для проведення цієї роботи необхідно активно співпрацювати з основними міжнародними організаціями, які працюють у сфері фінансового моніторингу, і вивчати їх досвід. Найважливішими з них є FATF, MONEYVAL, Egmont Group, Міжнародний валютний фонд і ОБСЄ. Україна має власні конструктивні відносини і досвід з кожною з цих організацій.

FATF була заснований у 1989 році як постійно функціонуюча робоча група високого рівня експертів. Держави-члени FATF збирають інформацію про основні тенденції у відмиванні грошей (використання злочинцями складних та заплутаних шляхів легалізації незаконно набутих грошей, використання різних секторів фінансової системи та безпеки, знаходження нових географічних шляхів) з метою забезпечення відповідності їхніх рекомендацій вимогам практики [26, 43]. Ця організація постійно розширює географію своїх членів шляхом приєднання нових країн та створення регіональних організацій (наприклад, Комітет Ради Європи MONEYVAL, членом якого є Україна) [21]. Міжнародні суб'єкти, які займаються розслідуванням відмивання коштів, можуть бути різними, залежно від конкретного випадку та виду нелегальних доходів, їх змісту чи контексту.

Однак, в загальному контексті, такі міжнародні суб'єкти можуть включати міжнародні та національні організації, а також приватні суб'єктів (рис.1.1).

Рис.1.1. Групи міжнародних суб'єктів у сфері фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [2, 11, 43]

Усі ці міжнародні суб'єкти можуть співпрацювати між собою та з іншими партнерами для забезпечення ефективного розслідування та переслідування відмивання коштів. Це може включати обмін інформацією, спільні операції та координацію зусиль для забезпечення ефективної боротьби з цим злочином. Існує багато різних міжнародних організацій та суб'єктів, які займаються фінансовим моніторингом та боротьбою з фінансовою злочинністю в цілому. Напрями діяльності подані в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Міжнародні суб'єкти у сфері фінансового моніторингу на напрями їх діяльності [1, 3, 6, 42, 43]

№ п/п	Організація	Напрями діяльності
1	2	3
1	Організація Об'єднаних Націй	головна мета ООН полягає в забезпеченні сталого розвитку, миру та безпеки в усьому світі. Протидія відмиванню коштів є важливим елементом досягнення цієї мети. ООН веде багато роботи у цій сфері, зокрема шляхом створення міжнародних конвенцій та нормативних актів, підтримки національних органів, які займаються протидією відмиванню коштів, та сприяння міжнародній співпраці. ООН також підтримує програми технічної допомоги для країн, щоб допомогти їм створити ефективні механізми протидії відмиванню коштів, зокрема у плані забезпечення згоди з міжнародними стандартами, удосконалення законодавства, зміцнення контролю та нагляду, розробки та впровадження стратегій, які забезпечують співпрацю між національними органами, а також з партнерами з різних країн.
2	Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF)	є глобальним «наглядним органом» у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму, яка встановлює міжнародні стандарти, спрямовані на запобігання цим видам нелегальної діяльності та шкоді, якої вони завдають суспільству. FATF розробила низку Рекомендацій або Стандартів, які забезпечують скоординовану глобальну відповідь для запобігання організованій злочинності, корупції та тероризму. Вони допомагають органам влади відстежувати кошти злочинців, які займаються незаконним обігом наркотиків, торгівлею людьми та іншими злочинами. FATF постійно аналізує технології відмивання коштів та фінансування тероризму, завдяки чому її стандарти не є статичними, але змінюються, щоб забезпечити реагування на нові небезпеки. FATF здійснює моніторинг країн для забезпечення повного та ефективного виконання ними Стандартів FATF і вживає заходів щодо країн, які їх не виконують.
3	MONEYVAL (Моніторингова група Ради Європи з боротьби зі відмиванням грошей та фінансуванням тероризму)	це міжурядова організація, створена Радою Європи для моніторингу та оцінки дієздатності національних систем боротьби зі відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в країнах-членах Ради Європи. MONEYVAL допомагає країнам-членам Ради Європи в удосконаленні їх національної політики та законодавства в галузі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, забезпечує експертну оцінку та поради з цих питань. MONEYVAL також забезпечує моніторинг виконання країнами-членами Ради Європи міжнародних стандартів з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, розроблених FATF та іншими міжнародними організаціями. MONEYVAL також здійснює оцінку ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в різних галузях економіки та встановлює пріоритети для удосконалення національних стратегій та дій протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

1	2	3
4	Інтерпол (англ. International Criminal Police Organization, ICPO)	організація, що займається пошуком певного об'єкту, людини, сприяє пошукам поліції. До складу входять понад 190 країн світу. Разом з тим ця організація займається боротьбою зі злочинністю у всіх її формах, включаючи фінансову злочинність.
5	Європол, Європейське поліцейське управління (англ. European Police Office, Europol)	інформаційно-координаційне агентство, покликане забезпечити співробітництво поліцій держав - членів Європейського Союзу (ЄС) у боротьбі зі злочинністю, зокрема, з організованою злочинністю, тероризмом, корупцією, шахрайством, наркобізнесом, незаконним обігом зброї, відмиванням грошей, злочинами проти дітей, нелегальної міграцією тощо. Європол надає державам-членам підтримку у вигляді інформації та судової експертизи для запобігання міжнародній діяльності з відмивання коштів та боротьби з нею. Європол сприяє обміну інформацією між фахівцями-практиками, слідчими та співробітниками ПФР завдяки таким механізмам.
6	Егмонтська група	це орган, що об'єднує 166 підрозділів фінансової розвідки (ПФР) та надає платформу для безпечного обміну спеціальними знаннями та даними фінансових розвідок для боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. З огляду на своє унікальне становище ПФР мають хороші можливості для взаємодії та підтримки національних і міжнародних зусиль з боротьби з відмиванням коштів (та фінансуванням тероризму) відповідно до глобальних стандартів. Егмонтська група надає підтримку міжнародним партнерам та іншим зацікавленим сторонам у реалізації резолюцій і заяв Ради Безпеки ООН, FATF і зустрічей міністрів фінансів «Великої двадцятки». Вона сприяє покращенню розуміння зацікавленими сторонами ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, а також, зважаючи на досвід оперативної діяльності, відіграє важливу роль у розробленні політики в цій сфері.
7	Євроюст	європейське агентство, що співпрацює з судовими та поліцейськими органами країн-членів ЄС. Євроюст стимулює і координує розслідування і судові переслідування між компетентними органами в державах-членах і покращує співпрацю між компетентними органами держав-членів, зокрема шляхом сприяння виконанню міжнародної взаємної правової допомоги та здійснення прохань про екстрадицію
8	StAR	це партнерська ініціатива Групи Світового банку та Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності, яка підтримує міжнародні зусилля, спрямовані на припинення практики приховування активів, отриманих від корупційних злочинів.
9	Камденська міжвідомча мережа з питань повернення активів (CARIN)	це неформальна мережа представників правоохоронних органів і судових практиків, фахівців в області виявлення та розшуку активів, заморожування, арешту та їх конфіскації. Кожна держава-член представлена в мережі співробітником правоохоронних органів і судовим експертом (прокурором, слідчим тощо) в залежності від правової системи держави.
10	Міжнародний центр боротьби з корупцією (IACCC)	об'єднує спеціалістів з правоохоронних органів з різних установ по всьому світу для вирішення звинувачень у великій корупції.
11	Агенції з повернення активів	Агенції з повернення активів - це організації, які спеціалізуються на розслідуванні та поверненні активів, які були незаконно здобуті та переведені в інші країни або були використані для відмивання коштів. Такі активи можуть бути в різних формах, таких як грошові кошти, нерухомість, цінні папери, майно тощо. Співпраця дає змогу агенціям з повернення активів обмінюватися інформацією та передовими практиками, як на основі запитів, так і безпосередньо, незалежно від їхнього статусу (адміністративних, правоохоронних або судових органів).

З огляду на вищевикладене, зауважимо, що міжнародні організації відіграють важливу роль у боротьбі з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму. Оскільки ці проблеми мають глобальний характер і мають міжнародні наслідки, потрібна злагоджена міжнародна співпраця та координація зусиль.

На сьогодні головною у сфері протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом є міжнародна організація FATF, створена з метою розробки та підтримки політик та міжнародних стандартів щодо протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму. FATF розробляє та публікує рекомендації, що стосуються боротьби зі злочинністю, в тому числі легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму.

Існують і інші міжнародні організації, що займаються протидією відмиванню доходів та фінансуванню тероризму, такі як ООН, МВФ, Світовий банк та інші. Вони також працюють над розробкою та впровадженням політик та стандартів, які допомагають у запобіганні легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму.

Крім того, багато країн мають свої внутрішні закони та правила, які стосуються протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму, та вони співпрацюють з міжнародними організаціями та іншими державами, щоб забезпечити ефективну реалізацію цих правил.

Отже, існують різні міжнародні організації та ініціативи, які займаються протидією відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. Вони співпрацюють з країнами та іншими зацікавленими сторонами, щоб розробляти та впроваджувати політики та стандарти, які допомагають у боротьбі зі злочинністю та запобіганні легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму.

Міжнародні стандарти у сфері протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансуванню тероризму визначаються різними міжнародними організаціями та ініціативами. Однією з найбільш відомих ініціатив у цій сфері є прийнята FATF 40 рекомендацій, які стосуються

протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму, та регулярно оцінює виконання цих рекомендацій країнами-членами.

Серед інших міжнародних стандартів можна згадати конвенцію ООН проти Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності [33] та її додатковий протокол про протидію легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму та фінансовій злочинності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Міжнародні стандарти у системі фінансового моніторингу

№	Стандарт	Основні засади
1	2	3
1	Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1998) [31]	Протидія легалізації доходів одним із заходів боротьби із незаконним обігом наркотиків; Зміцнення й посилення ефективних заходів міжнародної співпраці з метою припинення злочинної діяльності; Впровадження санкцій за вчинення таких правопорушень у вигляді ув'язнення, позбавлення волі, штрафи та конфіскації; Встановлено обов'язок криміналізації «відмитих» злочинно одержаних коштів.
2	Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом (1990)[34]	Зазначено основні кримінальні злочини, які пов'язані з корупцією та транснаціональною організованою злочинністю. Також розширено перелік видів злочинів, які становлять джерело незаконно одержаних коштів. Ці злочини є серйозним порушенням закону та мають негативний вплив на економіку та суспільство в цілому.
3	Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) [33]	Пояснено, що під терміном «конфіскація» розуміється кінцеве позбавлення власності на підставі рішення суду або іншого компетентного органу. Визначено необхідність вжиття заходів щодо конфіскації доходів, що отримані з такого роду злочинів та від корупції. Зазначено, що легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, є злочином міжнародного характеру, що загрожує економічній безпеці держави. Запроваджено заходи щодо попередження легалізації злочинних доходів. Наведені вище заходи є необхідними для боротьби з корупцією та транснаціональною організованою злочинністю. Вони сприятимуть забезпеченню правопорядку та економічної стабільності в країні та в усьому світі.
4	40+9 Рекомендацій FATF (2003) [48]	Рекомендації, що містять організаційні принципи та правові норми у сфері боротьби з легалізацією коштів, є обов'язковими для держав-членів Організації Об'єднаних Націй згідно з міжнародними стандартами. Організовані в єдину систему, вони мають на меті забезпечити єдиний підхід у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Уніфіковано національні законодавства у сфері боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, допомагає викоринити цю практику. Це робиться шляхом криміналізації легалізації злочинно одержаних доходів та конфіскації легалізованої власності. Визначення основних положень щодо криміналізації та конфіскації допомагає забезпечити єдиний підхід до вирішення цієї проблеми в різних країнах.

Продовження табл. 1.3

1	2	3
5	Конвенція ООН проти корупції (2003) [32]	<p>Передбачено перелік конкретних заходів, спрямованих на повернення незаконно одержаних доходів.</p> <p>Розвинуто превентивні заходи щодо боротьби з відмиванням злочинних доходів, включаючи в себе сучасні механізми та технології; Удосконалено систему глобального, регіонального та двостороннього співробітництва між правоохоронними та судовими органами, а також підрозділами фінансової розвідки; Посилено вимоги до ідентифікації та перевірки особи клієнта, бенефіціарних власників.</p> <p>Вдосконалено методи боротьби з фінансовими злочинами, включаючи в себе використання новітніх технологій та аналітичних інструментів; Розроблено та впроваджено програми спостереження й виявлення злочинно одержаних доходів на основі аналізу фінансових операцій та транзакцій; Передбачено зміцнення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для прокуратури, слідства, митних та правоохоронних органів з метою ефективнішої боротьби з легалізацією злочинних доходів.</p>
6	Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом та про фінансування тероризму (2005) [35]	<p>Встановлено вимоги щодо ідентифікації клієнтів, виявлення підозрілих фінансових транзакцій та здійснення внутрішнього контролю є обов'язковими заходами для боротьби з легалізацією злочинних доходів.</p> <p>Передбачено комплексний перелік заходів щодо конфіскації злочинно одержаних коштів та майна, включаючи арешт та виймку.</p> <p>Визначено підрозділ фінансової розвідки як ключовий інструмент для виявлення та протидії легалізації злочинних доходів.</p>
7	Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: (2012) [40]	<p>Визначено вимоги щодо запобігання відмиванню доходів (встановлюють вимоги до фінансових установ, небанківських суб'єктів, професійних осіб та інших осіб, які займаються фінансовою діяльністю, з метою запобігання використанню фінансової системи для відмивання незаконно отриманих коштів); протидії фінансуванню тероризму; розпізнавання та блокування активів та міжнародного співробітництва тощо.</p>

Міжнародні стандарти у сфері протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансуванню тероризму сприяють розробці та впровадженню національних законодавств та політик, що забезпечують ефективну боротьбу зі злочинністю та запобіганню доходів, отриманих шляхом злочинної діяльності, та забезпечують належний контроль за потоками грошей.

Один з найважливіших міжнародних стандартів у цій сфері - це «40 рекомендацій» Фінансової діяльності з боротьби з легалізацією (відмиванням) злочинних доходів та фінансуванню тероризму (Financial Action Task Force on Money Laundering - FATF). Цей документ визначає стандарти і рекомендації щодо визначення, запобігання та припинення легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму.

Крім «40 рекомендацій» FATF, існують інші міжнародні стандарти, які сприяють боротьбі з легалізацією (відмиванням) злочинних доходів та фінансуванням тероризму, зокрема Конвенція ООН проти транскордонної організованої злочинності, Конвенція ООН проти корупції та Резолюція Ради Безпеки ООН щодо боротьби з фінансуванням тероризму [48].

Належна реалізація міжнародних стандартів у сфері протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансуванню тероризму залежить від наявності ефективної національної системи боротьби з цими явищами. Країни повинні розробляти та впроваджувати законодавчі та інші заходи, які дозволять ефективно боротися з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму. Також важливо мати належну систему контролю та нагляду за фінансовим сектором, та проводити ретельну перевірку та аналіз транзакцій та фінансових операцій з метою виявлення та запобігання можливим випадкам легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму.

Для успішної боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму також важливо забезпечити міжнародну співпрацю та обмін інформацією між країнами. У цьому контексті, FATF здійснює оцінку країн за рівнем їх виконання міжнародних стандартів у цій сфері та надає рекомендації щодо їх подальшого покращення. Також існують різноманітні міжнародні програми технічної допомоги країнам у розвитку національної системи боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму.

Узагалі, успішна боротьба з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму потребує комплексного підходу, який включає в себе розвиток ефективної національної системи боротьби з цими явищами, міжнародну співпрацю та обмін інформацією, розробку та впровадження національних законодавчих та інших заходів, а також контроль та нагляд за фінансовим сектором.

Висновки до розділу 1

Фінансовий моніторинг є невід'ємною складовою в боротьбі з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, і важливим інструментом забезпечення національної безпеки. Саме тому, фінансовий моніторинг повинен розглядатися як комплекс заходів, які закладені на законодавчому рівні та здійснюються уповноваженими суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу з метою дотримання вимог чинного законодавства щодо протидії та запобігання легалізації коштів злочинного походження.

Однією з ключових складових успішної боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму є забезпечення належної співпраці між різними органами влади та фінансовими установами. Зокрема, важливим є підтримка зв'язку та координації між правоохоронними органами, регуляторними органами та фінансовими установами.

Для забезпечення ефективної боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму, важливо забезпечити глобальну співпрацю та координацію у боротьбі з цими явищами. Це означає, що країни повинні спільно працювати, обмінюватися інформацією та координувати свої дії для ефективного запобігання легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму. Міжнародні організації, такі як ООН, FATF, Міжнародний валютний фонд та Європейський Союз, грають важливу роль у сприянні глобальній співпраці та координації.

Отже, боротьба з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму є складною та багатогранною проблемою, яка потребує ефективної національної та міжнародної системи протидії. Країни повинні розробляти та впроваджувати ефективні законодавчі та інші заходи, контролювати фінансовий сектор та забезпечувати глобальну співпрацю та координацію у боротьбі з цими явищами.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

2.1. Оцінка міжнародних стандартів у сфері фінансового моніторингу та їх вплив на національні системи контролю

Відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування поширення зброї масового знищення є серйозними загрозами для міжнародної безпеки та цілісності фінансової системи. Ці загрози підкреслюють важливість міжнародних стандартів, які розроблені FATF з метою боротьби з ПВК/ФТ. Такі стандарти забезпечують захист фінансової системи від зловживання та допомагають зберегти безпеку та стабільність на міжнародній арені. Узгодження дій щодо боротьби з відмиванням коштів, пов'язаним з наркоторгівлею, призвело до створення FATF.

Сьогодні FATF є провідною організацією в міжнародній боротьбі з відмиванням коштів. Група спочатку складалась з 15 країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейської комісії, але з часом була розширена до 37 країн-членів та мережі з дев'яти регіональних органів, що відповідають стандартам FATF, загалом налічується 205 країн-членів. FATF, встановлюючи стандарти та рекомендації, формує політику протидії відмиканню коштів та набуває значного впливу на міжнародній арені. Рекомендації відображаються в різних міжнародних інструментах, таких як резолюції Ради Безпеки ООН щодо тероризму та директиви ЄС з питань протидії відмиванню грошей, що, в свою чергу, підсилило його легітимність [43].

Після проведення Третього раунду взаємної оцінки своїх членів, FATF переглянула та оновила свої Рекомендації. Оновлення Рекомендацій спрямоване на досягнення балансу, підсилення вимог в областях з підвищеним ризиком та уточнення щодо прозорості та жорсткості заходів протидії корупції. Загальний підхід більше ризик-орієнтований, що дозволяє фінансовим установам та іншим секторам ефективніше використовувати свої

ресурси, фокусуючись на зонах підвищеного ризику. У той же час, в областях з низьким ризиком можливі більш гнучкі заходи. Україна повинна запровадити ризик-орієнтований підхід у систему протидії ВК/ФТРЗ, тому важливо вивчати та узагальнювати міжнародний досвід у цій сфері для подальшої імплементації стандартів FATF.

У роботах, таких як [2, 5, 8, 13, 22, 36, 37, 40,], представлено цінний світовий досвід у протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та було визначено напрями реформування системи фінансового моніторингу в Україні відповідно до міжнародних стандартів FATF.

Окрім того, в цих роботах було проаналізовано тенденції розвитку системи протидії ВК/ФТ у світовому аспекті та відслідкована еволюція стандартів FATF з їх останніми змінами. Ці дані можуть бути корисними для впровадження ризик-орієнтованого підходу у систему протидії ВК/ФТРЗ в Україні та вдосконалення національної системи фінансового моніторингу відповідно до міжнародних стандартів.

Рекомендації FATF, прийняті 16 лютого 2012 р. (останнє оновлено в лютому 2023 року) [43] встановлюють всеосяжну та послідовну структуру заходів, які країни повинні впровадити для боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, а також фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. Країни мають різноманітні правові, адміністративні та операційні рамки та різні фінансові системи, тому не можуть усі вживати ідентичних заходів для протидії цим загрозам.

Таким чином, Рекомендації FATF встановлюють міжнародний стандарт, який країни повинні впроваджувати за допомогою заходів, адаптованих до їхніх конкретних обставин.

Стандарти FATF містять самі Рекомендації, що містять комплекс заходів для допомоги країнам у боротьбі з незаконними фінансовими потоками. Вони включають систему законів, нормативних актів і оперативних заходів, які гарантують, що національні органи влади можуть вживати ефективних заходів для виявлення та припинення фінансових

потоків, які підживлюють злочинність і тероризм, і покарати винних у незаконній діяльності. Рекомендації поділяються на сім окремих розділів: політика ПВК/ФТ та координація, відмивання та конфіскація коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження, профілактичні заходи, прозорість та бенефіціарна власність юридичних осіб та організацій, повноваження та відповідальність компетентних органів та інші інституційні заходи, міжнародна співпраця [сайт фатф].

До основних напрямів діяльності FATF можна віднести формалізація типологій відмивання коштів, рекомендації щодо створення підрозділів фінансової розвідки, взаємна оцінка рекомендацій FATF, формування «чорного списку», рекомендації щодо відкриття та зберігання реєстрів, застосування ризик-орієнтованого підходу тощо (рис.2.1).

Вцілому, діяльність FATF дозволяє забезпечувати високий рівень міжнародної координації та співпраці в боротьбі зі злочинністю, пов'язаною з фінансовими потоками, та забезпечує визнання та підтримку міжнародних стандартів у цій галузі.

FATF є експертним органом, його рекомендації представлені як дані, і їх переважно приймають без критики Єврокомісією та законодавцями. Його ефективність та результативність можна покращити шляхом щорічного моніторингу операцій для виявлення тенденцій, замість фокусування на виявленні «нових типологій».

Крім того, його діяльність зосереджується на цілях та ключових результатах механізму протидії відмиванню коштів, щоб збільшити ефективність. Проте можуть знадобитися багато років, щоб зміни в рекомендаціях FATF були перетворені на національні законодавчі ініціативи, оскільки FATF має обмежені важелі впливу [7].

ТИПОЛОГІЇ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ

- Ідентифікація ризиків та методів, якими користуються злочинці та терористи для доступу до фінансової системи або відмивання коштів або приховування фінансування

Рекомендації щодо створення підрозділів фінансової розвідки

- Незалежних агентств, які мають завдання отримувати та аналізувати підозрілі транзакції від фінансових установ та інших зобов'язаних суб'єктів (тобто тих суб'єктів, які підлягають регулюванню в рамках режиму ПВД/ФТ/ЗМЗ

Процес взаємної оцінки для аналіз рекомендацій FATF

- Перевірка здійснюється за допомогою системи взаємного моніторингу, технічну відповідність та ефективність держав-членів

Чорний список некооперативних юрисдикцій та публічні попередження щодо високоризикових юрисдикцій

- Міжнародна Група з Оцінювання Міжнародної Співпраці регулярно перевіряє країни, які становлять ризик для фінансової системи та робить публічні заяви

Рекомендації щодо відкриття та зберігання реєстрів бенефіціарних власників

- забезпечує прозорості та ідентифікації осіб, які фактично контролюють юридичні особи

Рекомендації щодо застосування ризик-орієнтованого підходу до політики ПВД/ФТ

- визначення та оцінку ризиків фінансування тероризму та відмивання коштів та встановлення відповідної стратегії управління ризиками

Сприяння впровадженню рекомендацій та стандартів FATF в національне законодавство та практику, зокрема, через технічну допомогу та інші заходи

Міжнародна співпраця та обмін інформацією між країнами та регулюючими органами з метою запобігання фінансуванню тероризму та відмиванню грошей.

Рис. 2.1. Основні напрями діяльності FATF

Джерело: складено автором за даними [7, 43]

Основні рівні впливу рекомендацій FATF та напрями їх діяльності подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Сфера впливу рекомендацій FATF на різних рівнях [7, 43]

Сфера діяльності	Глобальний рівень	ЄС - Європа	Держави-члени
1	2	3	4
Регуляторна політика	FATF ЄС	Інституції ЄС Moneyval	Національні інституції
Нагляд	Базельський комітет	Європейський центральний банк/ (European Central Bank(ECB)/ Європейське банківське управління (European Banking Authority (EBA) / Європейська система фінансового нагляду (European Supervisory Authorities (ESAs) / Європейський інспектор із захисту даних/ (European Data Protection Supervisor) (EDPS))/ Агенція ЄС (EU Agency)	Центральний банк, Управління фінансової поведінки (Financial Services Authority (FSA), Спеціалізований наглядовий орган
Розслідування	Egmont Group	Європол (Europol/FIU.net FIU)	Підрозділи фінансової розвідки (Financial Intelligence Units FIU)
Виконання	ООН/ Міжнародні суди	Суд Європейського союзу (Court of Justice of the European Union (CJEU)Європейська прокуратура (European Public Prosecutor's Office (EPPO) Євроюст (Eurojust)	Прокуратура, суди
Приватний сектор Недержавні організації	Вольфсберзька група Міжнародні Недержавні організації Transparency International		Моніторинг трансакцій Нідерландів (Transaction Monitoring Netherlands) Національні недержавні організації
Державно-приватне партнерство PUBLIC/ PRIVATE PARTNERSHIPS (PPPs)		Державно-приватне партнерство фінансової розвідки Європолу Europol Financial Intelligence Public Private Partnership	Об'єднана оперативна група з питань відмивання грошей (Joint Money Laundering Intelligence Taskforce (JMLIT) Шведська розвідувальна ініціатива з боротьби з відмиванням коштів (Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Initiative (SAMLIT) Грецька комісія з боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму Hellenic Anti-Money Laundering and Anti-Terrorism Financing Commission тощо

ЄС був першою міжнародною юрисдикцією, яка прийняла всеосяжну систему боротьби з відмиванням коштів, дотримуючись 40 рекомендацій FATF, але через обов'язкові акти та директиви, які підлягають виконанню в Європейському суді.

У різних директивах щодо боротьби з відмиванням коштів ЄС наслідував роботу FATF, поступово розширюючи обсяг предикатних злочинів відмивання грошей. Науковці порівняли це розширення з «хамелеоном», налаштованим на реагування на кожну загрозу безпеці. Це викликає питання щодо дотримання принципу законності на рівні ЄС і ступеня, до якого політичний вибір у цих сферах може призвести до некритичної надмірної криміналізації. Небезпека такого підходу полягає в нездатності розрізнити суттєві особливості кримінальної та регуляторної реакції на податкові правопорушення, з одного боку, та серйозну та організовану злочинність, з іншого [10].

Дійсно, директиви ЄС досі не містять узгодженого визначення відмивання грошей, що є однією з проблем, яка перешкоджає належному виконанню державами-членами. Через невиконання четвертої директиви проти відмивання коштів Європейська комісія 2 липня 2020 року звернулася до Європейського суду з проханням про фінансові санкції щодо Австрії, Бельгії та Нідерландів. Неповне виконання цими країнами стосується фундаментальних аспектів системи боротьби з відмиванням грошей, таких як законодавство про ставки та азартні ігри (Австрія), механізми, згідно з якими підрозділи фінансової розвідки обмінюються документами та інформацією (Бельгія), а також інформація, яка має бути надана на бенефіціарне володіння корпоративними та іншими юридичними особами (Нідерланди). Провадження проти двох держав-членів знаходяться на розгляді Суду, а ще три держави-члени отримали обґрунтовані висновки. Крім того, оцінка FATF виконання 19 державами-членами ЄС її «негайних результатів» у кращому випадку неоднозначна [8, 43].

Огляд п'яти директив ЄС щодо протидії відмиванню грошей значною мірою відображає розширення сфери відмивання грошей і розвиток 40 рекомендацій у рамках FATF. Функція ПФР була предметом окремого рішення.

- Перша Директива щодо боротьби з відмиванням коштів (91/308/ЄЕС від 10 червня 1991 р.) [20] визначила відмивання коштів як доходи від злочинної діяльності, зокрема, але не тільки від торгівлі наркотиками та зобов'язувала держав-членів забезпечити, щоб фінансові установи вимагали ідентифікацію своїх клієнтів під час відкриття рахунку та для кожної транзакції на суму понад 15 000 євро. Усю інформацію щодо підозрілих транзакцій слід передавати до національних органів, відповідальних за боротьбу з відмиванням коштів, ПФР.

- Друга Директива про боротьбу з відмиванням коштів (2001/97/ЄС від 4 грудня 2001 р.) [16] розширила сферу дії попередньої в частині як злочинів, які охоплюються, так і діапазону професій і видів діяльності, зазначених як потенційно відповідальних - аудиторів, бухгалтерів, податкових консультантів, агентів з нерухомості, торговців цінностями, казино, нотаріуси та адвокати.

- Третя Директива про боротьбу з відмиванням коштів (2005/60/ЄС від 26 жовтня 2005 р.) [17] забороняє анонімні рахунки та зобов'язує фінансові установи застосовувати положення про належну перевірку клієнтів, включаючи розслідування можливого фінансування тероризму. Вона повторює зобов'язання держав-членів створити ПФР;

- Четверта Директива про боротьбу з відмиванням коштів (2015/849 від 20 травня 2015 року) [18] значно розширила попередні та підкреслила «податкові злочини» як предикатний злочин для відмивання коштів. Вона приділяла більше уваги питанням нагляду та санкцій, ніж попередні директиви, та зобов'язує ЄС визначити треті країни високого ризику, країни з недоліками в їхній політиці у сфері ПВК/ФТ. Також ця Директива вимагає від Комісії ЄС проводити кожні два роки оцінку ризиків відмивання коштів і

фінансування тероризму, що впливають на внутрішній ринок і пов'язані з транскордонною діяльністю.

- П'ята Директива про боротьбу з відмиванням коштів (2018/843 від 30 травня 2018 р.) [19] зосереджена на розширених повноваженнях ПФР і наглядових органів щодо отримання прямого доступу до інформації та вимагає підвищення прозорості щодо бенефіціарної власності та трастів. Вона також розширює сферу дії зобов'язаних осіб до бірж віртуальних валют, отже охоплюючи біткойни та інші цифрові валюти.

Країни-члени мали перенести цю директиву в національне законодавство до 10 січня 2020 року. Слабкість цих правових інструментів полягає в тому, що вони мають форму директив, які залишають державам-членам широку свободу дій, коли справа доходить до імплементації: вони не гармонізували визначення злочину та застосовані санкції з причин, обговорених вище. Перевага полягає в тому, що це дає державам-членам можливість пристосувати імплементацію директив до національних особливостей (таким чином уможливлуючи підхід, що ґрунтується на оцінці ризику).

Четверта директива значно розширила сферу дії того, що вважається кримінальним злочином у сфері відмивання коштів, поширюючись на «шахрайство», «корупцію», «податкові злочини, пов'язані з прямими податками та непрямими податками, як це визначено в національному законодавстві держав-членів».

Для сприяння транскордонному судовому та поліцейському співробітництву в цій сфері знадобиться подальше роз'яснення. Але якщо ухилення від сплати податків не є злочином згідно з національним законодавством, навіщо ПФР обмінюватися інформацією? Тим часом перегляд договорів ЄС, Лісабонська угода (2009 р.), надав можливість ЄС одностайно встановити мінімальні правила щодо визначення кримінальних злочинів, до яких належать незаконний обіг наркотиків, незаконний обіг зброї, відмивання коштів, корупція, підробка платіжних засобів та

комп'ютерні злочини. Однак цього ще не сталося. У 2012 році Комісія ЄС запропонувала законодавчий акт на цій основі, і знову в 2016 році, але він не був прийнятий державами-членами, що свідчить про співіснування різних підходів.

Проект п'ятої Директиви про боротьбу з відмиванням коштів супроводжувався розширеною оцінкою впливу (2016) різних варіантів зміцнення існуючої системи ЄС для боротьби з тероризмом і підвищення прозорості щодо бенефіціарних власників корпоративних організацій і трастів. Оцінка впливу охоплювала лише додаткові переваги, які могли б отримати запропоновані цільові поправки, але не робила спроби кількісно визначити витрати постачальників послуг на регулювання ПВК/ФТ. В міру наших відомостей, на сьогоднішній день в ЄС не було зроблено такої оцінки витрат. У звіті [19, 43] додатково проаналізовано різні способи покращення співпраці між ПФР, додано, що серед держав-членів не було бажання створити ПФР для всього ЄС. Він також розглянув вплив віртуальних валют.

Оцінка та узагальнення міжнародних стандартів, які встановлює FATF, є надзвичайно важливим для країн у боротьбі зі злочинними діями, пов'язаними з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. Рекомендації FATF включають низку заходів, які мають бути застосовані країнами в карному судочинстві та правових системах, запобіжних заходах, вживаних фінансовими установами та іншими визначеними суб'єктами, а також заходах, що забезпечують прозорість власності юридичних осіб та утворень. Крім того, рекомендації FATF вимагають заснування компетентних органів, які мають відповідні функції, повноваження та механізми взаємодії, а також співпрацю з іншими країнами. Аналіз застосування цих рекомендацій в інших країнах та систематизація положень управління ризиками ВК/ФТ у зарубіжній практиці є важливими для реформування системи фінансового моніторингу в Україні та забезпечення ефективної протидії ВК/ФТ.

2.2. Аналіз ефективності політики міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу

Стандарти FATF являються основою для всіх країн у боротьбі з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення. Ці стандарти передбачають заходи, які країни повинні приймати у кримінальному судочинстві та правових системах, запобіжні заходи, які фінансові установи, спеціально визначені суб'єкти та професіонали повинні вживати, заходи, які гарантують прозорість власності юридичних осіб та утворень, та заснування компетентних органів з відповідними функціями, повноваженнями та механізмами взаємодії.

Однією з головних змін у стандартах FATF є запровадження ризик-орієнтованого підходу. Цей підхід дозволяє країнам та фінансовим установам ефективніше розподіляти свої ресурси. Країни повинні чітко розуміти ризики відмивання коштів та фінансування тероризму, під які вони підпадають, та адаптувати свої системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму з урахуванням природи цих ризиків.

Організований ризик-орієнтований підхід означає, що система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму буде більш ефективною. Крім того, стандарти FATF передбачають посилені заходи в тих випадках, коли ризики перевищують припустиму межу застосування спрощених заходів при знижених ризиках [45].

Один з основних недоліків в сфері володіння та контролю з боку юридичних осіб або сторін електронних грошових переказів полягає у недостатній прозорості цих процесів, що робить їх вразливими для зловживань з боку злочинців та терористів. У зв'язку з цим, ФАТФ посилив вимоги до прозорості в цій сфері, зокрема, вимагається доступність достовірної інформації про бенефіціарну власність та контроль над фінансовими установами, трастами та іншими юридичними особами.

Посилення прозорості на глобальному рівні, з одного боку, ускладнює діяльність злочинців та терористів.

У зв'язку зі зростаючою глобалізацією загроз відмивання грошей та фінансування тероризму, ФАТФ також підсилив застосування механізмів взаємодії між правоохоронними органами, розширивши межі співробітництва. Нові Рекомендації передбачають більш ефективний обмін інформацією з метою проведення розслідувань, здійснення нагляду та винесення обвинувачення. Це сприятиме зміцненню міжнародного співробітництва та зменшенню загроз відмивання грошей та фінансування тероризму.

Операційні стандарти, зокрема рекомендації FATF, зазнали змін у 2012 році, особливо стосовно правоохоронних органів і фінансової розвідки. Уточнена роль і функції операційних агентств, передбачена низка технік проведення розслідувань і повноважень, які їм необхідні, наприклад, одержання й аналіз фінансової інформації про кримінальні рахунки й операції, які викликають підозру.

Найважливіші нововведення міжнародних стандартів FATF 2012 року включають оцінку ризиків та застосування підходу, заснованого на управлінні ризиками; інтеграцію в міжнародні стандарти заходів, спрямованих на протидію фінансуванню тероризму; встановлення цільових фінансових санкцій за розповсюдження зброї масового знищення.

Для перевірки виконання країнами міжнародних стандартів була розроблена Методологія з оцінки відповідності та ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, прийнята в 2014 та переглянуто у 2017 році Методологію оцінки відповідності рекомендаціям FATF та ефективності системи протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітету MONEYVAL (рис.2.2.).

Рис. 2.2. Методологія з оцінки відповідності та ефективності систем ПВК/ФТ з впровадження міжнародних стандартів FATF

Джерело: складено автором за даними [43]

Технічна відповідність є одним з компонентів Методології, який відповідає за реалізацію конкретних вимог, включаючи законодавчу базу та обов'язкові правозастосовні заходи, а також існування, повноваження та процедури правоохоронних органів. Однак вона не займається конкретними вимогами щодо ефективності впровадження стандартів. Оцінка ефективності здійснюється окремо через інший компонент Методології. [43].

Оцінка ефективності системи ПВК/ФТ має на меті визначення, наскільки ефективно фінансові системи та економіки зменшують ризики та загрози відмивання коштів та фінансування тероризму, а також борються з

фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. Це дозволяє країнам приділити пріоритетну увагу заходам поліпшення своєї системи та визначити системні недоліки.

Загальновідомо, що FATF надає рекомендації щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, проте відповідальність за дотримання цих рекомендацій лежить на кожній окремій країні. Отже, для кожної країни порядок дотримання рекомендацій FATF може відрізнятись в залежності від законодавства та інших факторів. Однак загальні кроки, які повинні вживатися для дотримання рекомендацій FATF, включають наступне:

- Прийняття та впровадження національної стратегії боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.
- Прийняття та впровадження законодавчих актів, що регулюють боротьбу з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.
- Забезпечення ефективної системи моніторингу та аналізу фінансових операцій з метою виявлення та запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.
- Забезпечення ефективної системи звітування про підозрілі фінансові операції та їх розслідування.
- Забезпечення відповідної кваліфікації персоналу, який займається питаннями боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.
- Взаємодія з іншими країнами та міжнародними організаціями в рамках боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Крім того, кожна країна має бути готовою до оцінки своїх зусиль у боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, яку проводить FATF. Тому оцінка на технічну відповідність та ефективність вимогам здійснюється з метою визначення ступеня відповідності країни стандартам FATF та розроблення плану дій для поліпшення системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Згідно з процедурою, FATF здійснює оцінку на основі різних чинників, включаючи законодавство, політичну волю та здатність країни до боротьби з

відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, системи моніторингу та звітування, розуміння ризиків та здатність до їх оцінки, здатність до співпраці з іншими країнами та багато іншого.

FATF використовує підхід, орієнтований на ієрархію певних результатів, для оцінки ефективності систем ПВК/ФТ. Мета впровадження заходів ПВК/ФТ оцінюється як «фінансові системи та економіка в цілому захищені від загрози відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, тим самим забезпечено підвищення прозорості фінансової системи і сприяння безпеці та захищеності».

FATF оцінює ефективність, базуючись на 11 «Безпосередніх результатах», які представляють ключові цілі, які ефективна система ПВК/ФТ повинна досягти. Ці результати включають такі показники, як ефективність системи збору та аналізу інформації, оцінку ризику та ризик-орієнтований підхід до регулювання, належне виконання санкцій та інші. Оцінка ефективності системи ПВК/ФТ є важливим етапом в процесі оцінки ступеня відповідності країни міжнародним стандартам FATF.

Для оцінки ефективності протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму існують чотири рівні рейтингування, які базуються на рівні розкриття основних питань та характеристик. Високий рівень ефективності відображає досягнення значних результатів з незначними потребами в удосконаленнях. Значний рівень ефективності характеризує значні досягнення, але потребує помірних покращень. Середній рівень ефективності вказує на часткові досягнення та необхідність значних поліпшень. Низький рівень ефективності відображає незначні результати та потребує фундаментальних покращень.

Перший безпосередній результат відображає усвідомлення ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму та необхідність координації національних дій з метою запобігання цим явищам. Цей результат відображає ефективність ризик-орієнтованого підходу, який оцінюється за допомогою

індикатора R1. Цей індикатор відображає технічну відповідність вимог FATF щодо застосування оцінки ризиків та ризик-орієнтованого підходу. Таким чином, ці два індикатори характеризують застосування ризик-орієнтованого підходу з двох позицій: технічної відповідності та ефективності.

Завдяки дев'яти регіональним органам у системі FATF (FSRB), FATF об'єднує глобальну мережу з 205 юрисдикцій, кожна з яких на найвищому політичному рівні взяла на себе зобов'язання виконувати Рекомендації FATF. FATF та FSRB проводять постійні експертні перевірки, щоб оцінити, наскільки ефективно діють на практиці заходи щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також наскільки добре вони впровадили технічні вимоги Рекомендацій FATF.

На рис 2.2 наведено актуальний огляд рейтингів, за якими оцінювалися країни щодо ефективності та технічної відповідності вимогам FATF (останнє оновлення 3 квітня 2023 р.).

Як видно з рис. 2.2, з країн, які підлягали оцінюванню, досягла високого рівня ефективності лише Велика Британія, яка станом на квітень 2023 року відповідає рівню ефективності за Безпосереднім результатом 1, проте за технічною відповідністю рекомендації 1 переважно відповідає. Разом із цим, Італія, Іспанія, Тайланд повністю відповідає рекомендації Р.1. та має значний рівень ефективності. Канада, Китай, Колумбія, Кіпр, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ірландія, Японія, Мексика, Нідерланди, Португалія, Російська Федерація, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Україна та інші переважно відповідають вимогам FATF стосовно Рекомендації 1, включаючи законодавчу базу, повноваження та процедури правоохоронних органів; у цих країнах встановлено значний рівень ефективності досягнення цілей системи ПВК/ФТ у сфері ідентифікації та управління ризиками.

Рівень ефективності за Безпосереднім результатом 1	високий рівень ефективності		Велика Британія			
	значний рівень ефективності	Італія Іспанія Тайланд	Андора Канада Китай Колумбія Кіпр Фінляндія Франція Німеччина Греція Ірландія Японія Мексика Молдова Нідерланди Нова Зеландія Португалія Російська Федерація Швеція Швейцарія Туреччина Україна	Австралія США		
	середній рівень ефективності	Латвія Мальта	Албанія Антигуа Барбуда Вірменія Австрія Болгарія Куба Чехія Данія Литва Сербія	Польща		
	низький рівень ефективності	Ефіопія Ісландія Сейшельські острови	Угорщина	Кабо Верде Камбоджа Конго Кенія	Бутан, Демократична республіка Конго Гаїті Мавританія Мадагаскар Вануату Зімбабве	
		відповідає	Переважно відповідає	Частково відповідає	Не відповідає	Не застосовується
Технічна відповідність Рекомендації 1 (R1)						

Рис.2.3. Розподіл країн за результатами оцінювалися країни щодо ефективності та технічної відповідності вимогам FATF

Джерело: складено автором за даними [43]

Необхідно зазначити, що хоча не існує чіткої залежності між технічною відповідністю та ефективністю, країни, які частково відповідають вимогам FATF, зазвичай мають середній рівень ефективності, що потребує значних покращень у системі протидії ПВК/ФТ. Країни, які не відповідають Рекомендації 1 (Бутан, Бутан, Демократична республіка Конго, Гаїті, Мавританія, Мадагаскар), мають низький рівень ефективності та потребують фундаментальних удосконалень у системі протидії ПВК/ФТ. У той же час, країни з помірними недоліками у законодавчій базі та правозастосовних заходах можуть досягти значного рівня ефективності за рахунок ризик-орієнтованого підходу у сфері протидії ПВК/ФТ, як це успішно продемонстрували США та Австралія.

Для більш оцінки (за всіма критеріями) проведемо діагностику окремих країни щодо ефективності та технічної відповідності вимогам FATF. В табл. 2.2 відображено результати, що опубліковані на офіційному сайті та постійно оновлюються.

В результаті аналізу таблиці 2.2, приходимо до висновку, що навіть найбільш розвинені країни світу не відповідають стандартам FATF, проте їх заходи вважаються найбільш ефективними та дієвими. Так, у Великій Британії спостерігаємо часткову відповідність рекомендації 29 (Підрозділи фінансової розвідки), всі інші відповідають повністю або переважно, У Німеччині спостерігаємо часткову відповідність рекомендації 13 (Кореспондентські банківські відносини) та 33 (Статистика), у США бачимо, що країна не відповідає рекомендації 22, 23, 24, частко відповідає рекомендації 1 (Оцінка ризиків та застосування підходу, що ґрунтується на оцінці ризику), 12 (Публічні особи), 16 (Грошові перекази), 20 (Повідомлення про підозрілі операції), 25 (Прозорість та бенефіціарна власність правових утворень), а всі інші відповідають повній повністю або переважно. У Франції відповідність рекомендаціям FATF така: частково відповідає 8, 12, 13. У Польщі частково відповідає рекомендаціям 1, 5, 7, 8, 13, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 28, 32, 33, 34, 35, усі інші переважно відповідають або відповідають вцілому.

Таблиця 2.2

Результати оцінки технічної відповідності вимогам FATF окремих країнах станом на квітень 2023 року

Країна	Оцінка технічної відповідності																			
Велика Британія	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ПВ	В	В	В	В	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	В	В	В	В	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	В
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	В	ПВ	ПВ	ПВ	В	В	В	В	ЧВ	В	В	ПВ	ПВ	В	В	В	ПВ	В	В	ПВ
Німеччина	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	В	ПВ	В	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В	В
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	В	ПВ	В	ЧВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	В	В	В	В	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	В	В	ПВ
США	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ЧВ	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	В	НВ	НВ	НВ	ЧВ	ПВ	В	НВ	В	В	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В
Франція	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ПВ	В	В	В	В	ПВ	В	ЧВ	В	ПВ	В	ЧВ	ЧВ	В	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	В	ПВ	ПВ	В	В	ПВ	ПВ	В	В	В	В	В	В	ПВ
Польща	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10	P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	ЧВ	ЧВ
	P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
	ПВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	ЧВ	В	ПВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ

Примітка: Р – рекомендація FATF; В – відповідає; ПВ – переважно відповідає; ЧВ – частково відповідає; НВ – не відповідає

Джерело: складено автором за даними [43]

Відомо, що для кожної країни наводиться розгорнутий порядок дотримання рекомендацій FATF у формі звіту та з рекомендаціями щодо подальших дій, які повинна здійснити країна для поліпшення своєї системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму та відповідності стандартам FATF. Іншим підходом до оцінювання ефективності системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є визначення ступеня досягнення очікуваних результатів, що передбачені в Методології (Додаток А). За допомогою цього підходу можна встановити, наскільки ефективною вважається система в конкретній країні. Експерти присвоюють рейтинги на основі результатів оцінки, що відображають рівень досягнення очікуваних результатів. Ці рейтинги включають такі категорії, як високий, значний, помірний та низький рівень ефективності. Результати оцінки ефективності для окремих країн наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінки ефективності системи ПВД/ФТ в окремих в окремих країнах
станом на станом на квітень 2023 року

Країни	БР.1	БР.2	БР.3	БР.4	БР.5	БР.6	БР.7	БР.8	БР.9	БР.10	БР.11
Велика Британія	ВР	ЗР	ПР	ПР	ЗР	ПР	ЗР	ЗР	ВР	ВР	ВР
Німеччина	ЗР	ЗР	ПР	ПР	ПР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ПР	ПР
США	ЗР	ЗР	ПР	ПР	НР	ЗР	ЗР	ВР	ВР	ВР	ВР
Франція	ЗР	ВР	ПР	ПР	ЗР	ЗР	ЗР	ВР	ВР	ЗР	ЗР
Польща	ПР	ЗР	ПР	ЗР	ЗР	ПР	ПР	НР	ПР	ПР	ПР

Примітка: ВР – Безпосередній результат; ВР – високий рівень ефективності; ЗР – значний рівень ефективності; ПР – помірний рівень ефективності; НР – низький рівень ефективності.
Джерело: складено автором за даними [43]

За результатами проведеної діагностики низький рівень ефективності спостерігаємо у США по БР.5, що свідчить про те, що в країні не були вжиті необхідні заходи для запобігання використанню юридичних та правових структур з метою втілення злочинних схем відмивання доходів та фінансування тероризму та у Польщі по БР.8, який стосується конфіскації доходів та майна, отриманих злочинним шляхом. У Великій Британії, США та Франції високий

рівень ефективності спостерігається за БР.9, що означає, що діяльність з фінансування тероризму розслідується; злочинці успішно переслідуються в судовому порядку; суди застосовують до засуджених ефективні, пропорційні та переконливі санкції. У Великій Британії та США високий рівень ефективності оцінено за БР. 10, ознакою якої є те, що Терористи, терористичні організації та мережі які підтримують терористів ідентифікуються та позбавляються ресурсів та засобів для підтримки терористичної діяльності та організацій та БР.11, що свідчить про те, що Особи та установи, визначені Резолюціями РБ ООН щодо розповсюдження зброї масового знищення ідентифікуються, позбавляються ресурсів, та залучення, переміщення і використання коштів та інших активів для фінансування розповсюдження зброї масового знищення Зазвичай країни повинні розробляти та реалізовувати Плани дій, які враховують рекомендації FATF та спрямовані на поліпшення системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [49].

З огляду на це, країни, що підлягають оцінці в рамках процедури відповідності вимогам FATF, зазвичай повинні розробляти та реалізовувати Плани дій, щоб вдосконалити свої системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Ці Плани дій повинні враховувати рекомендації FATF, які висунуто на основі результатів оцінки відвічності, та містити конкретні заходи, які країни зобов'язані вжити для покращення своєї системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Заходи, які містяться у Плані дій, можуть включати зміни в законодавстві, зміни у практиках моніторингу та звітування, зміни у процедурах ідентифікації клієнтів та ризик-орієнтованого підходу до боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, та багато іншого. Після розробки та реалізації Плану дій, FATF може здійснювати перевірки для переконання у тому, що країни дотримуються вимог, які були встановлені, та виконують заходи, які були заплановані. Країни, які дотримуються рекомендацій FATF та успішно реалізують Плани дій, можуть збільшувати свій рейтинг у міжнародній спільноті та підвищувати довіру до своєї фінансової системи.

Висновки до розділу 2

Міжнародні стандарти, які встановлює FATF, є надзвичайно важливими для країн у боротьбі зі злочинними діями, пов'язаними з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. Рекомендації FATF містять комплекс заходів, що мають бути застосовані країнами в карному судочинстві та правових системах, фінансових установах та інших визначених суб'єктах. Заснування компетентних органів з відповідними функціями, повноваженнями та механізмами взаємодії, а також співпраця з іншими країнами також є важливими аспектами у цій боротьбі. Методологія з оцінки відповідності та ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є важливим інструментом для оцінки виконання країнами міжнародних стандартів, які встановлює FATF. Особливу увагу слід звернути на правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітету MONEYVAL. Вони містять розширену програму оцінки, що дозволяє більш повно та об'єктивно оцінити ефективність системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в країні.

За результатами представлених досліджень, узагальнимо, що багато країн, які підлягали оцінюванню, не досягли високого рівня ефективності в системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Тільки Велика Британія має високий рівень ефективності за БР.1. Італія, Іспанія та інші країни мають значний рівень ефективності та повністю відповідають вимогам FATF стосовно Р.1. У цих країнах встановлено законодавчу базу, повноваження та процедури правоохоронних органів, а також значний рівень ефективності досягнення цілей системи ПВК/ФТ у сфері ідентифікації та управління ризиками. В цілому, Методологія з оцінки відповідності та ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, прийнята в 2014 та переглянута у 2017 році, дає можливість оцінювати ефективність та відповідність країн міжнародним стандартам в цій сфері.

РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

3.1. Діагностика відповідності національної системи фінансового моніторингу міжнародним стандартам та співробітництво в цій сфері

Національна система, зокрема українська, відіграє важливу роль у виконанні міжнародних стандартів у протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, оскільки країни прийняли зобов'язання щодо втілювати в національне законодавство рекомендації Фінансової діалогової групи з питань боротьби зі відмиванням коштів та вимоги міжнародних організацій, таких як ООН та МВФ тощо. Це означає, що країни повинні мати належні закони та нормативно-правові акти, що регулюють питання протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. До цього включаються такі заходи, як ідентифікація та перевірка клієнтів, зберігання документів, звітування про підозрілі транзакції, проведення внутрішньої оцінки ризиків та ін.

Національні влади також повинні забезпечити ефективну співпрацю між відповідними органами влади, такими як правоохоронні органи, фінансові регулятори та банки, з метою обміну інформацією та координації заходів в боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Саме тому національна система є ключовим елементом у виконанні міжнародних стандартів у протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, оскільки вона забезпечує належне впровадження стандартів та рекомендацій в країні.

В Україні Першу Національну оцінку ризиків (НОР) ВК/ФТ проведено в Україні у 2016 р., другу у 2018, за результатами якої виявлені ключові ризики та визначено їх рівні (додаток Б [25, 39]). Загалом, в результаті проведеної оцінки спостерігався високий ризик серед фальсифікації рахунків фактур (інвойсів) у зовнішньоекономічній діяльності, прояви тероризму та

сепаратизму, високий обіг готівки, низький рівень доходів населення, ВК/ФТ через дистанційні послуги або з використанням віртуальних валют, неналежне виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій публічних діячів.

Підвищення рівня співпраці з міжнародними організаціями за останні роки є значним досягненням для України. Незважаючи на те, що в минулому країна періодично потрапляла до «чорного списку» країн з низьким рівнем ефективності та невідповідністю міжнародним стандартам у сфері фінансового моніторингу, сьогодні Україна здійснює значні зусилля для покращення цієї ситуації.

Україна поступово змінює свої підходи до боротьби з легалізацією доходів та фінансуванням тероризму та докладає максимум зусиль, щоб наблизитися до світових стандартів. Це підтверджується результатами 5-го раунду оцінки відповідності національної системи фінансового моніторингу Рекомендаціям Фінансової діяльності з метою запобігання відмиванню коштів (FATF), який був проведений ще у 2018 році (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Оцінка технічної відповідності системи фінансового моніторингу України
Рекомендаціям FATF (переоцінена у 2020)

P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
ПВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	В	ПВ
P.11	P.12	P.13	P.14	P.15	P.16	P.17	P.18	P.19	P.20
В	ПВ	ПВ	ПВ	ЧВ	ПВ	Н-3	ПВ	В	В
P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26	P.27	P.28	P.29	P.30
В	ПВ	ПВ	ЧВ	ЧВ	ПВ	В	ЧВ	В	В
P.31	P.32	P.33	P.34	P.35	P.36	P.37	P.38	P.39	P.40
В	ПВ	ЧВ	В	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ	ПВ

Примітка: Р – рекомендація FATF; В – відповідає; ПВ – переважно відповідає; ЧВ – частково відповідає; Н-3 – не застосовується

Джерело: складено автором за даними [25]

З даних таблиці видно, що понад 75% всіх Рекомендацій відповідають або переважно відповідають стандартам FATF, проте P.17. Надійність третіх сторін

в Україні не застосовується. Рекомендація ставить вимогу до того, що Країни можуть дозволити фінансовим установам доручати третім сторонам здійснювати заходи належної перевірки клієнта. Якщо таке дозволяється, остаточна відповідальність за здійснення заходів належної перевірки клієнта лежить на фінансовій установі, яка дає такі доручення третій стороні [25, 42, 43].

В цілому, Україна досягла прогресу в усуненні недоліків технічної відповідності, виявлених в MER в рамках 5-го раунду взаємних оцінок, та була переоцінена щодо виконання Рекомендацій (рейтинги відносно 2-х Рекомендацій підвищено, а відносно 1-ї знижено). Рекомендації 5 та 35 спочатку оцінені як ЧВ, переоцінені на ПВ. Рекомендація 15 спочатку оцінена як ПВ, та переоцінена на ЧВ. Були вжиті подальші кроки для покращення відповідності іншим Рекомендаціям, включаючи ті Рекомендації, які були переглянуті з моменту затвердження MER, але деякі прогалини залишились. Україні рекомендується продовжувати докладати зусиль щодо усунення недоліків, які залишились [111]. Для визначення ефективності проведено оцінку рівня досягнення Безпосередніх результатів (табл. 3.2), вказує, в основному, на середній (помірний) рівень їх досягнення.

Таблиця 3.2

Оцінки ефективності системи ПВД/ФТ в Україні

БР.1	БР.2	БР.3	БР.4	БР.5	БР.6	БР.7	БР.8	БР.9	БР.10	БР.11
ЗР	ПР	ПР	ПР	ПР	ЗР	НР	ПР	ПР	ПР	ПР

Примітка: ЗР - значний рівень ефективності; ПР - помірний рівень ефективності; НР - низький рівень ефективності

Джерело: складено автором за даними [25]

З огляду на представлені дані, робимо висновок, що проведена оцінка системи ПВД/ФТ в Україні характеризується як досягнення помірною рівня ефективності, проте БР.7. Злочини та діяльність з відмивання коштів розслідуються, правопорушники переслідуються в судовому порядку та підлягають ефективним, пропорційним та переконливим санкціям. вказує на

низький рівень ефективності. Вимога рекомендації зводиться до того, що діяльність з відмивання коштів, та зокрема основні злочини, від скоєння яких походять доходи розслідуються; злочинці успішно переслідуються в судовому порядку; та суди застосовують ефективні, пропорційні та переконливі санкції до засуджених [25].

Згідно з міжнародними стандартами FATF та Конвенцією Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму, яку Україна ратифікувала у 2010 році, в кожній країні повинен існувати національний центр для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, пов'язаної з відмиванням коштів, пов'язаних з предикатними злочинами та фінансуванням тероризму - підрозділ фінансової розвідки (ПФР). Відповідно до цього, Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) є органом, який має повноваження виконувати функції підрозділу фінансової розвідки (FIU) щодо отримання та аналізу інформації про підозрілі операції, пов'язані з відмиванням коштів, предикатними злочинами та фінансуванням тероризму, а також поширювати результати цього аналізу.

Держфінмоніторинг розвідки відзначається високоякісною генерацією розвідувальної фінансової інформації. Регулярно створюються спонтанні зведені матеріали, які сприяють розслідуванню підозрілих операцій, пов'язаних з відмиванням коштів, що мають предикатний злочинний характер, або з фінансуванням тероризму [52].

Після проведення аналізу підозрілих фінансових операцій та доступної інформації, Держфінмоніторинг вживає заходів щодо актуалізації критеріїв аналізу, якщо виявляється нові ризики та загрози. Перший етап аналізу фінансової інформації про операції складається з кількох етапів. Всю вхідну інформацію (повідомлення про фінансові операції) автоматично розподіляється на три «рівні»:

- Операції з високим ризиком (підвищеної важливості) - перший рівень;
- Операції з середнім та низьким ризиком - другий рівень;

- Операції, що пов'язані з іншими справами - третій рівень.

Після автоматичного розподілу, операції, що належать до першого рівня, без затримки обробляються аналітичним підрозділом Держфінмоніторингу. Частина операцій другого рівня відбирається для обробки випадковим методом, а решта зберігається в архіві з можливістю подальшого перегляду. Операції, що відносяться до третього рівня, доступні для обробки аналітиками в межах створених досьє, пов'язаних з цими операціями. Аналітична оцінка діяльності Держфінмоніторингу протягом 2018-2022 років подана на рис. 3.1-3.2.

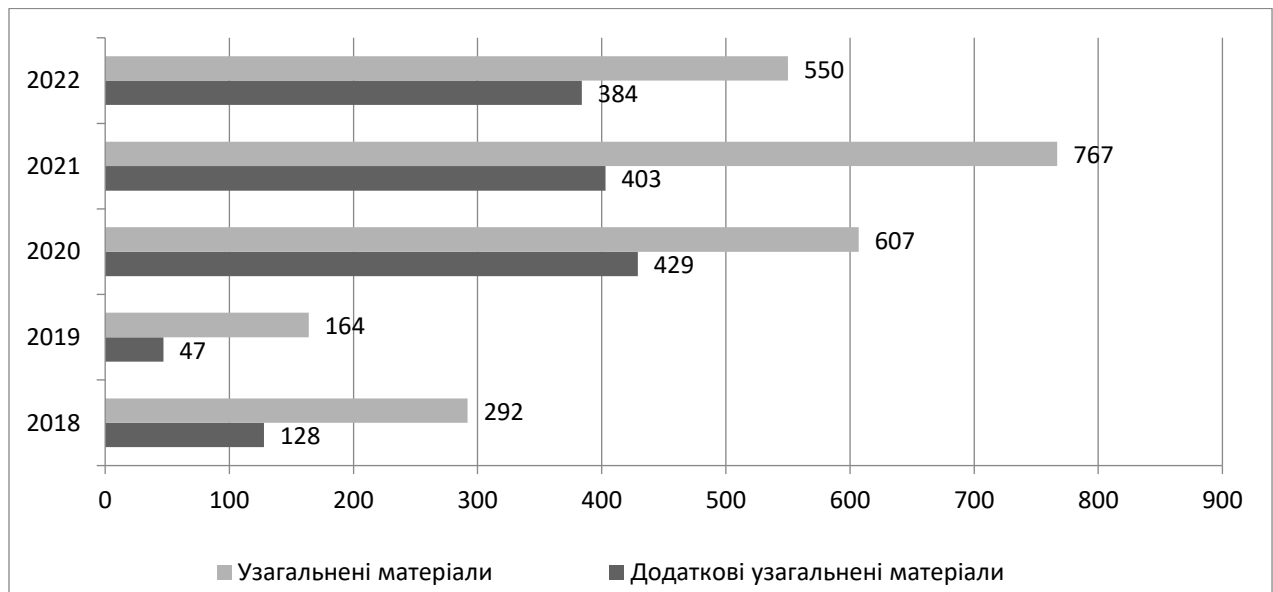

Рис. 3.1. Кількість підготовлених Держфінмоніторингом матеріалів протягом 2018-2022 років

складено автором за даними [30, 42]

Держфінмоніторингом у 2022 році передано до правоохоронних органів та спецслужб 1484 матеріалів, з них 934 узагальнених матеріалів та 550 додаткових узагальнених матеріалів.

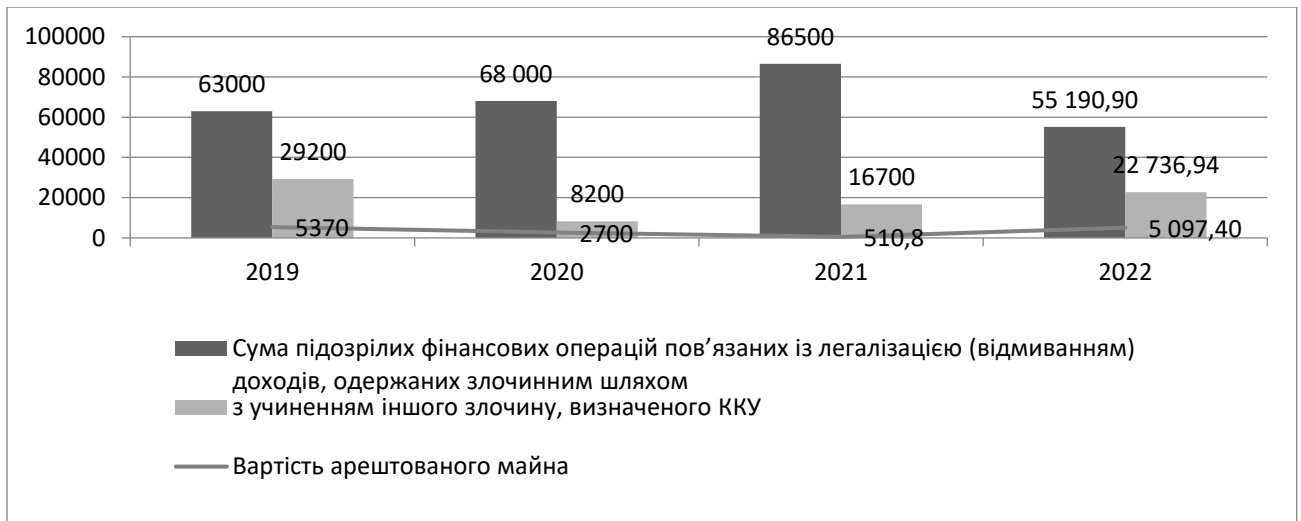

Рис. 3.2. Оцінка суми підозрілих фінансових операцій та вартість арештованого майна (млн грн) у 2022 році

Складено автором за даними [30, 42]

Рисунок 3.2. демонструє вплив Держфінмоніторингу на боротьбу зі злочинністю та легалізацією злочинних доходів в 2022 році. За цей період часу, була виявлена значна сума підозрілих фінансових операцій на загальну суму 75 762,20 млн. грн. Це свідчить про важливість ролі Держфінмоніторингу в запобіганні та виявленні фінансових злочинів. Крім того, завдяки результатам роботи у 2022 році було арештовано майно на загальну суму 5097,4 млн. грн. Це свідчить про значний вплив Держфінмоніторингу на конфіскацію незаконно набутих активів та боротьбу зі злочинністю.

Однак, боротьба зі злочинністю залишається актуальною, оскільки конфіскована сума майна становить мізерну частку від загальної суми підозрілих операцій. Для відбору фінансових операцій для подальшого аналізу на основі отриманих повідомлень, Держфінмоніторинг використовує раніше визначені критерії ризику операцій з ВК/ФТ. Відомо, що ці критерії базуються на рекомендаціях та типологіях FATF, типологіях, розроблених самим Держфінмоніторингом, переліках Ради Безпеки ООН осіб, причетних до міжнародного тероризму, експертних оцінках чутливості фінансових інструментів до ВК та інших критеріїв, що були встановлені Держфінмоніторингом. Після цього інформаційно-аналітична система Держфінмоніторингу автоматично

обчислює ступінь ризику для кожного повідомлення відповідно до встановлених правил. Такий підхід забезпечує ефективне виявлення та запобігання фінансовим злочинам, пов'язаним з ВК/ФТ. За результатами комплексного аналізу створюються досьє, в межах якого проводиться дослідження. Фінансові операції в досьє аналізуються на предмет виявлення підстав вважати, що фінансова операція може бути пов'язана з ВК/ФТ.

Державна служба фінансового моніторингу України активно співпрацює з різними міжнародними організаціями, такими як Комітет MONEYVAL Ради Європи, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки, Управління ООН з питань наркотиків та злочинності (UNODC) та іншими, з метою підвищення ефективності боротьби зі злочинами цього типу [42].

З 2002 року представники Держфінмоніторингу беруть участь у пленарних засіданнях MONEYVAL та залучаються до типологічних досліджень та взаємних оцінок країн-членів MONEYVAL. Крім того, представники Держфінмоніторингу є членами Робочої групи MONEYVAL з взаємних оцінок в рамках процедур 5-го раунду взаємних оцінок країн-членів MONEYVAL. Ці дії свідчать про високу кваліфікацію фахівців Держфінмоніторингу та їхню здатність ефективно співпрацювати з міжнародними партнерами з метою забезпечення фінансової безпеки України та світу в цілому.

Держфінмоніторинг є відповідальним за здійснення блоку заходів щодо протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Організація вирішує завдання, спрямовані на наближення національного законодавства України до вимог Європейського Союзу. (рис.3.3).

Держфінмоніторинг постійно презентує результати своєї роботи на засіданнях спільних керівних органів Уряду та ЄС, звітує перед Урядом про виконання Угоди про Асоціацію Україна-ЄС та веде діалог з представниками ЄС щодо виконання зобов'язань в рамках отримання та використання макрофінансової допомоги.

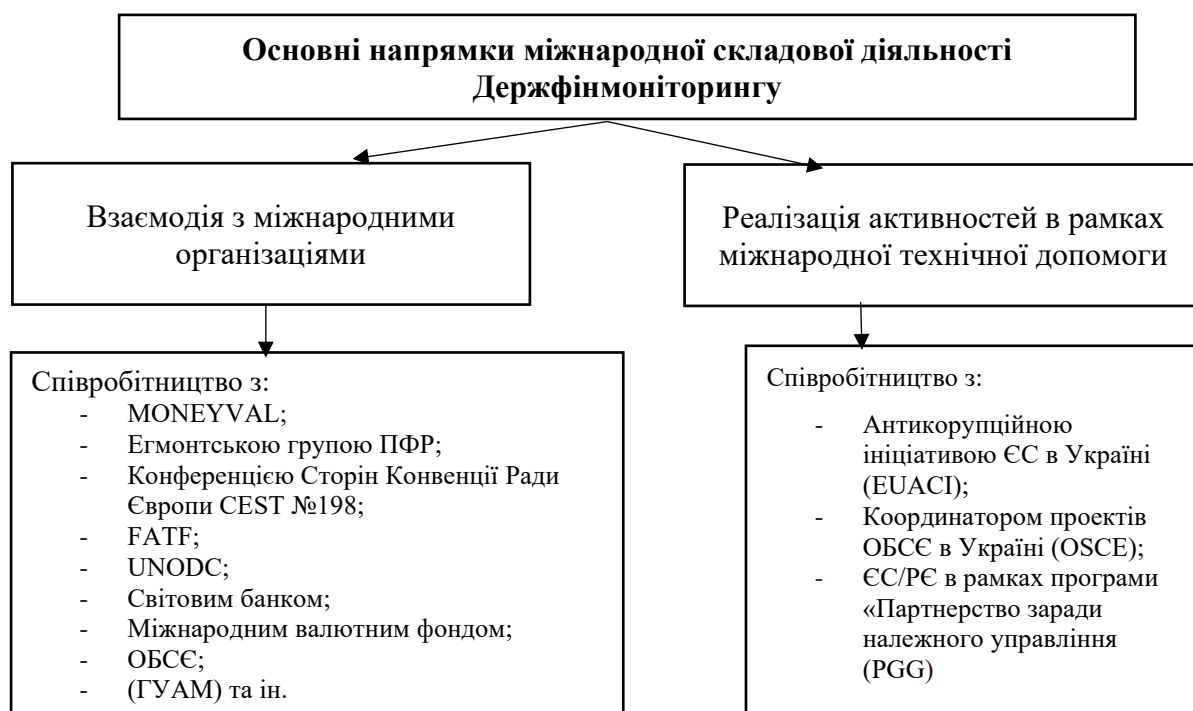

Рис.3.3. Основні напрямки міжнародної діяльності

Складено автором за даними [42, 52]

Крім того, Держфінмоніторинг бере участь у діяльності Конференції Сторін Конвенції Ради Європи про протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, а також надає інформацію на запити FATF і консультує ПФР інших країн щодо вдосконалення їх систем протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Завдяки своїм досягненням та високій репутації, Держфінмоніторинг є однією з найрозвиненіших фінансових розвідок світу (рис.3.4.) [52].

З метою зміцнення потенціалу системи фінансового моніторингу щодо протидії ВК та ФТ, а також розбудови інституційних можливостей у сфері ПВК/ФТ, Держфінмоніторинг зосереджується на активному залученні та використанні міжнародної технічної допомоги шляхом здійснення проектної діяльності з 2003 року (табл. 3.3).

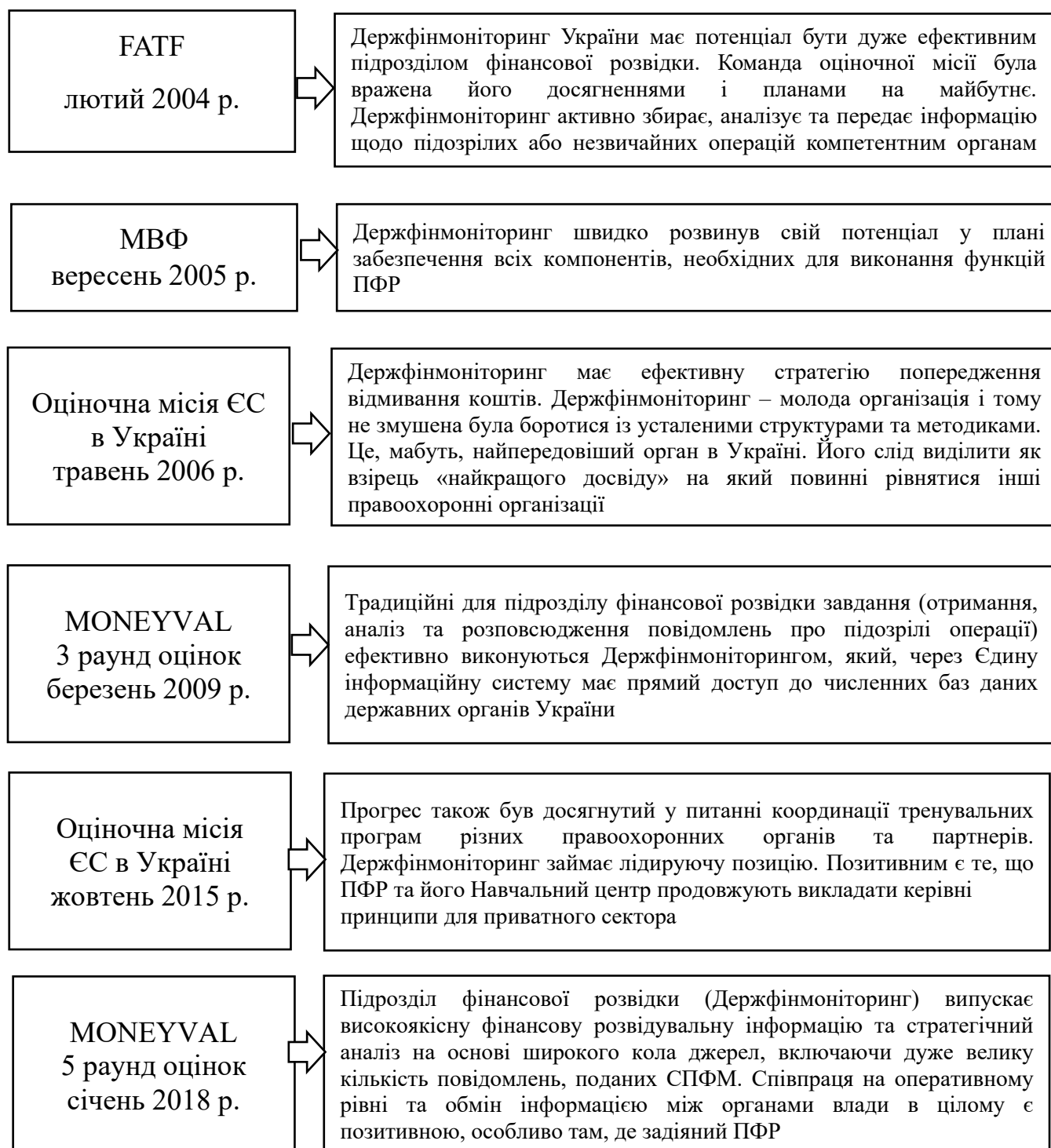

Рис.3.4. Оцінки ефективності діяльності Держфінмоніторингу у міжнародних звітах

Складено автором за даними [28, 42, 52]

Таблиця 3.3

Етапи реалізації активностей України за напрямами міжнародної технічної допомоги у сфері ПВД/ФТ [52]

Роки	Напрями діяльності
2003-2005 роки	Проект з питань боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні (MOLI-UA)
2006-2009 роки	Проект з питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні (MOLI-UA-2).
2007-2015 роки	Інструмент технічної допомоги та обміну інформацією (TAIEX)
2013-2021 роки	Щорічні проекти Координатора проектів ОБСЄ в Україні
2016-2017 роки	Проект Турецького агентства зі співробітництва та координації (ТІКА) при Раді Міністрів Турецької Республіки «Підвищення рівня інституціоналізації у системі державного управління».
2016-2019 роки	Проект міжнародної технічної допомоги Республіки Польща.
2017-2021 роки	Проект «Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні» (EUACI).
2019-2021 роки	Проект «ДІЯ-ЄС: Заходи ЄС з питань протидії наркотикам та організованій злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж «героїнового маршруту».
2019-2021 роки	Проект «Посилення заходів щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Україні» в рамках Програми ЄС/РЄ «Партнерство заради належного управління» (PGG) на підтримку країн Східного партнерства у боротьбі з економічною злочинністю.

Основною метою MONEYVAL є забезпечення взаємної оцінки держав-членів щодо технічної реалізації стандартів FATF та ефективності їх національних систем. Шляхом експертної оцінки у процесі взаємних оцінок оцінюється відповідність країн-членів усім міжнародним стандартам в правовому, фінансовому та правоохоронному секторах.

Головна мета полягає в забезпеченні того, щоб країни-члени Ради Європи мали ефективні системи ПВД/ФТ та відповідали актуальним міжнародним стандартам (рис.3.5). З початку 2002 року Держфінмоніторинг успішно та продуктивно співпрацює з MONEYVAL. Три співробітники Держфінмоніторингу мають сертифікати експертів-оцінювачів MONEYVAL.

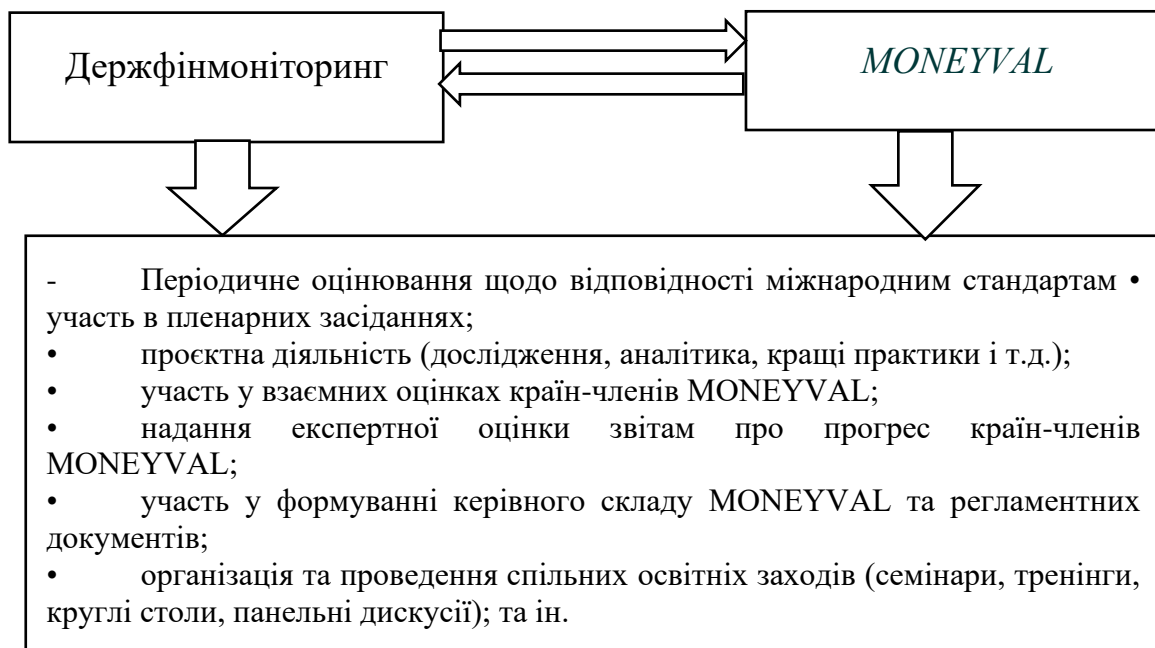

Рис. 3.5. Основні напрями співпраці з *MONEYVAL*

Складено автором за даними [52]

MONEYVAL та Держфінмоніторинг співпрацюють за кількома основними напрямками, включаючи участь в пленарних засіданнях, проєктну діяльність, участь у взаємних оцінках країн-членів *MONEYVAL*, надання експертної оцінки звітів про прогрес країн-членів, участь у формуванні керівного складу та організацію спільних освітніх заходів. За період співпраці Україна успішно пройшла 1-й, 2-й, 3-й та 5-й раунди взаємної оцінки національної системи фінансового моніторингу, але не проходила 4-й раунд у зв'язку з подіями, що сталися в рамках Революції Гідності у 2014 році.

За результатами співпраці з *MONEYVAL*, Україна виявила значний прогрес у розбудові національної антилегалізаційної системи після проходження кожного раунду взаємної оцінки. У 2017 році, після проходження 5-го раунду взаємної оцінки національної системи фінансового моніторингу *MONEYVAL*, Україна була визнана надійною юрисдикцією щодо питань ПБК/ФТ і не потребувала спеціальних контрольних заходів (маяків) з боку *MONEYVAL* та FATF. Крім того, *MONEYVAL* відзначив позитивну динаміку, яку національна система фінансового моніторингу досягла у відповідності до

стандартів FATF. Це відображено у Звітах про прогрес України у сфері ПВК/ФТ за результатами 5-го раунду взаємної оцінки MONEYVAL. Таким чином, співпраця з MONEYVAL стала важливим кроком для України у зміцненні її системи фінансового моніторингу та боротьбі з легалізацією доходів, однією з найбільших загроз національній безпеці [42].

З Державним фінансовим моніторингом України пов'язана важлива міжнародна організація - Егмонтська група, яка займається координацією обміну інформацією про підозрілі фінансові операції та злочинну діяльність в цій сфері. Держфінмоніторинг України є членом цієї групи з 2004 року і активно бере участь у її діяльності. На сьогодні Егмонтська група поєднує ПФР 167 країн світу.

Для забезпечення міжнародного співробітництва та обміну досвідом, Егмонтська група створила 4 робочі групи, які займаються різними питаннями в сфері фінансової розвідки. Крім того, з метою підвищення ефективності ПФР, було створено Центр з питань досконалості та лідерства (ECOFEL).

Україна також є першою державою на пострадянському просторі, яка була обрана місцем проведення засідань Робочих груп Егмонтської групи. Держфінмоніторинг України успішно організував і провів у м. Києві засідання Робочих груп, на якому взяли участь 125 представників ПФР та міжнародних експертів. Це свідчить про високий рівень довіри і поваги, який Україна здобула в міжнародній спільноті в сфері фінансової розвідки та ПФР [52].

В період з 2003 року до сьогодні Держфінмоніторинг успішно співпрацював з 157 ПФР країн-членів Егмонтської групи. Основним напрямком діяльності є взаємодія з ПФР в частині інформаційного обміну щодо підозрілих операцій, пов'язаних з ПВК/ФТ. Зокрема, за період 2003-2021 було направлено 8062 запити до ПФР іноземних держав та отримано 7531 відповідь на запити від ПФР іноземних держав. Також отримано 3516 запитів від іноземних ПФР та надано 3727 відповідей до ПФР іноземних держав. Якщо розглядати статистику, то якісні та кількісні показники по питанням ПВК/ФТ постійно зростають.

Держфінмоніторинг співпрацює з країнами-членами Егмонтської групи не лише щодо фінансових операцій, які можуть стосуватися ВК та їх учасників, але й щодо фінансових операцій, пов'язаних з ФТ, предикатними злочинами, такими як корупція, ухилення від сплати податків, шахрайство, торгівля людьми, наркотиками та іншими злочинами.

Крім того, Держфінмоніторинг активно бере участь у засіданнях Робочих груп, Пленарних засіданнях та проєктній діяльності Егмонтської групи. Зокрема, за останні роки Держфінмоніторинг направив Егмонтській групі інформацію щодо прикладів кейсів, пов'язаних з приховуванням бенефіціарної власності активів або операцій, щодо транскордонних мереж ВК, торгівлі людьми, боротьби з корупцією та професійних посередників ВК. Крім того, Держфінмоніторинг брав участь у чотирьох проєктах Егмонтської групи, у двох з яких виступав у ролі співлідера. Проєкти стосувалися ролі ПФР у поверненні активів, а також ВК, одержаних від корупційних діянь, ПВК, вчиненням тяжких податкових злочинів, кіберзлочинності, FinTech та співпраці ПФР з митними органами. Крім цього, Держфінмоніторинг брав участь у проєктах робочих груп та проєктів Егмонтської групи, які стосуються боротьби з фінансовою та економічною злочинністю. Держфінмоніторинг взяв участь у численних проєктах, пов'язаних з ПВК, корупцією, ухиленням від сплати податків, торгівлею людьми, тероризмом та іншими злочинами. Крім того, Держфінмоніторинг є активним учасником засідань Робочих груп та Пленарних засідань Егмонтської групи, де обговорюються актуальні питання боротьби з фінансовою та економічною злочинністю. За останні роки Держфінмоніторинг став одним з найактивніших членів Егмонтської групи в регіоні та займає 2 місце у проєктах та іншій діяльності групи.

З вищенаведеної інформації стає очевидним, що Держфінмоніторинг є одним з ключових учасників Егмонтської групи, яка займається обміном розвідданими щодо фінансових операцій, пов'язаних з ФТ, корупцією, ухиленням від сплати податків, торгівлею людьми, наркотиками та іншими злочинами.

Також Держфінмоніторинг активно бере участь у засіданнях Робочих груп та Пленарних засіданнях Егмонтської групи, а також в проєктній діяльності, в яких розглядаються питання пов'язані з боротьбою з корупцією, тероризмом, кіберзлочинністю та іншими важливими темами.

3.2. Дослідження найкращих практик міжнародного співробітництва та їх імплементація

Одним з напрямів вдосконалення національної системи фінансового моніторингу є постійне налагодження взаємозв'язків у сфері міжнародного співробітництва, вивчення їх позитивного досвіду, подолання проблем та викликів у цій сфері та впровадження найкращих практик. Цей напрямок вдосконалення національної системи фінансового моніторингу є дуже важливим і актуальним в сучасних умовах, коли зростає кількість транснаціональних та міжнародних фінансових операцій.

Відомо, що один з основних принципів ефективної боротьби зі спробами використання фінансової системи для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, є забезпечення ефективного міжнародного співробітництва, що зумовлює всі країни вести спільну боротьбу проти глобальної фінансової злочинності та встановлювати взаємозв'язки між своїми фінансовими органами.

В попередній розділах нашого дослідження було з'ясовано, що міжнародна співпраця зобов'язує країни не тільки ідентифікувати та відслідковувати транснаціональних груп, які займаються фінансовими злочинами, а також обмінюватися інформацією про особи, що можуть бути пов'язані з такими діями. Крім того, міжнародна співпраця дозволяє забезпечувати ефективну координацію заходів боротьби зі злочинністю, у тому числі шляхом встановлення спільних стандартів та рекомендацій щодо застосування заходів фінансового моніторингу та контролю.

Також, міжнародна співпраця допомагає впроваджувати найкращі практики та інновації у сфері фінансового моніторингу, що сприяє підвищенню

ефективності та результативності боротьби з фінансовою злочинністю. Однією з таких є у країнах ЄС, що дає можливість не тільки імплементувати їх досвід, а й приєднатися до політики вдосконалення системи ПВД/ФТ.

Складність досягнення прогресу у системі протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму та потреба у більш узгодженому підході підштовхнули ЄС запропонувати більш важливу роль у боротьбі з відмиванням коштів для Європейського банківського управління (ЄБУ). Ця роль регламентується поправкою до перегляду порядку Європейських наглядових органів (ESA), що прийнята наприкінці 2019 року та впроваджується. Поправки надають ЄБУ унікальну центральну роль у координації та обміні інформацією у співпраці з національними органами влади, ПФР та іншими Європейським наглядовим органам ESA та Європейським центральним банком (ЄЦБ) у боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [7, 11].

Європейське банківське управління має нову статутну мету - запобігати зловживанням фінансовою системою шляхом відмивання грошей і фінансування тероризму. Це означає, що цей орган має юридичне зобов'язання встановлювати стандарти, координувати та контролювати зусилля фінансового сектора ЄС у сфері ПВД/ФТ. Саме тому, вивчення досвіду формування та вдосконалення системи ПВД/ФТ у ЄС та його імплементация в Україні дозволить в найкоротші строки та найбільш ефективно запровадити дієвий механізм системи фінансового моніторингу. Це може допомогти Україні боротися зі зловживаннями фінансової системи та забезпечити дотримання стандартів міжнародного співтовариства в цій сфері, а також наблизить до вимог ЄС та рекомендацій FATF.

В ЄС пропонується такий порядок вдосконалення політики ПВД/ФТ в частини надання особливих повноважень ЄЦУ:

- удосконалення стандартів нагляду. Встановлюючи стандарти ЄС щодо того, як органи нагляду та фінансові установи повинні дотримуватися правил ПВД/ФТ пропорційно, на основі оцінки ризиків, ЄЦУ може забезпечити послідовне та ефективне їх впровадження в ЄС. Поправки створює новий

Постійний комітет, підпорядкований ЄЦУ та координує заходи та підготовку проектів рішень для Наглядової ради. Він складається з відповідних органів держав-членів, представників інших ПФР та ЄЦБ.

- координація: Європейська Бізнес Асоціація створила нові наглядові колегії інспекторів у сфері ПВК/ФТ, які в деяких інстанціях замінює існуючі, щоб сприяти ефективній співпраці та обміну інформацією між компетентними органами, ПФР відповідальними за ПВК/ФТ та фінансовий моніторинг. Такі зміни є позитивними тому, що:

- органами нагляду можна отримати набагато більше інформації про ризики та дозволяє їм швидше та ефективніше навчатися один у одного;
- FATF вважає коледжі ПВК/ФТ міжнародною передовою практикою; ЄБУ бере участь в обговореннях ініціатив та контролює їх, а також забезпечує зворотній зв'язок з компетентними органами щодо функціонування коледжів та інших питань, включаючи нагляд за окремими установами;
- якщо існує вимір третьої країни, ЄБУ відіграватиме провідну координаційну роль. Якщо країна або залежна територія входить до списку юрисдикцій, які не співпрацюють з відмиванням грошей, ЄБУ не укладає угоди.

- моніторинг: ЄБУ має розробити проекти нормативних стандартів для визначення ризиків і загроз у нагляді за ПВК/ФТ, а також стандарти щодо обміну інформацією між компетентними органами. У лютому 2020 року були опубліковані результати першого раунду перевірки ЄБУ впровадження ПВК. Вони оцінюють підходи до відбору компетентних органів і дають рекомендації для всіх контролюючих органів [4, 7].

Разом з тим, на ЄБУ покладено такі повноваження:

- звернутися до компетентних органів з проханням розслідувати операції окремих фінансових установ, якщо, на їх погляд, ці фінансові установи порушують правила ПВД/ФТ, та розглядати можливість накладення санкцій. Якщо орган влади не виконує запит, ЄБУ може вжити сам відповідні заходи до цієї фінансової установи;

- проводити експертні перевірки компетентних органів щодо їх придатності та ефективності у сфері боротьби з ризиками ПВК/ФТ;

- створити центральну базу даних ПВК/ФТ для збору та зберігання всієї інформації про недоліки систем окремих фінансових установ, виявлені компетентними органами. База даних буде використовуватися для аналізу ризиків і обміну інформацією. За результатами аналізу наприкінці звітного періоду (року) проводити оцінку технічної відповідності;

- передавати інформацію, при необхідності, до нової Європейської прокуратури або іншим правоохоронним органам [7].

З прийняттям кількох директив щодо ПВК/ФТ потенціал ЄБУ є обмеженим. Однак нові повноваження сигналізують про відхід від простого збору інформації до більш дієвої, превентивної діяльності. Такі заходи посилюють нагляд в системі ПВД/ФТ в напрямі обміну інформацією та наглядом за окремими фінансовими установами.

На сьогодні, попри успішну модернізацію системи ПВД/ФТ в Україні, все ще існує проблема з ефективністю боротьби з ПВК/ФТ, оскільки законодавство не завжди виконується належним чином, а діяльність контрольних та наглядові органів не завжди є результативною. Свідченням є низький відсоток переданих справ до правоохоронних органів, тобто діяльності судової системи в цій сфері. Так, кількість кримінальних проваджень у 2022 році щодо кримінальних правопорушень, переданих до суду - 186, розглянутих судами році - 88, сума конфіскованого майна 145 791,00 грн. проти 934 сформованих Держфінмоніторингом та переданих до правоохоронних та УМ/ДУМ (табл.3.4).

З табл. 3.4. видно, що протягом аналізованого періоду 2018-2022 рр. частка переданих справ до правоохоронних органів від кількості отриманих повідомлень показує позитивну динаміку в діапазоні від 0,009 до 0,079, проте, варто зауважити, що підходи їх частка є мізерною, що свідчить про значні ризики у діяльності судової системи в цьому напрямі.

Таблиця 3.4.

Кількість отриманих повідомлень та переданих справ до правоохоронних органів Держфінмоніторингом протягом 2018 -2022 років [42]

Рік	Кількість отриманих повідомлень	Кількість повідомлень, переданих до правоохоронних органів	Сума справ, переданих до правоохоронних органів, млрд.грн.	Частка переданих справ до правоохоронних органів, %
2018	10 006 093	934	347,4	0,009
2019	11 462 494	893	92,2	0,007
2020	4 744 115	1036	76,2	0,021
2021	1 664 173	1170	103,2	0,070
2022	1 179 392	934	145,7	0,079

Тому, для покращення ефективності боротьби з ПВК/ФТ в Україні, можна взяти на озброєння досвід та інших європейських країн, зокрема:

- створення центральної бази даних ПВК/ФТ для збору та зберігання всієї інформації про недоліки систем окремих фінансових установ, виявлені компетентними органами;
- проведення експертної оцінки діяльності контрольних та наглядових органів з метою виявлення їх придатності та ефективності діяльності.

Зважаючи на повноваження, які покладено на ЄБУ, можна виділити кілька напрямів для вдосконалення системи протидії відмиванню доходів в Україні:

- збір та аналіз інформації про фінансові установи, які можуть порушувати правила ПВД/ФТ. Це дасть можливість звертатися до компетентних органів з проханням розслідувати операції цих установ та накладати санкції. Для покращення ефективності цього процесу необхідно забезпечити більш швидкий та ефективний обмін інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу та національними правоохоронними органами.

- проведення експертних перевірок компетентних органів щодо їх придатності та ефективності у сфері боротьби з ризиками ПВК/ФТ. Це дозволить виявляти недоліки та проблеми в роботі національних правоохоронних органів та забезпечити їх вдосконалення.

- створення центральної бази даних ПБК/ФТ для збору та зберігання всієї інформації про недоліки систем окремих фінансових установ. Ця база даних може бути використана для аналізу ризиків та обміну інформацією в межах міжнародних та національних розвідувальних органах. Важливо забезпечити захист даних та конфіденційність інформації в цій базі даних.

Передача інформації до нової Європейської прокуратури або іншим правоохоронним органам при необхідності. Це може допомогти виявити та припинити випадки відмивання доходів на міжнародному рівні та забезпечити їх належне розслідування і покарання винних осіб.

Отже, узагальнюючи, зазначимо, що відмивання доходів є глобальним викликом, який шкодить економіці та суспільству в цілому. Щоб запобігти цьому, необхідно залучати правоохоронні органи та міжнародні структури, що займаються боротьбою з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. При цьому, такі органи повинні відповідати сучасним принципам правової держави та забезпечувати захист прав та свобод людей. Щоб бути успішними в боротьбі з відмиванням доходів, необхідно розробляти та впроваджувати ефективні стратегії та технології, які забезпечують виявлення та попередження злочинів такого типу. Також важливо підтримувати міжнародну співпрацю та обмін досвідом у цій сфері, щоб забезпечити належне розслідування та покарання винних осіб.

Крім того, важливо враховувати, що боротьба з відмиванням доходів потребує постійного оновлення законодавства та регуляторного середовища, щоб забезпечити ефективність та прозорість фінансових операцій та уникнути зловживань. Якщо виникає необхідність, можна передати інформацію до нової Європейської прокуратури або іншим правоохоронним органам. Для цього можна скористатися різними механізмами, наприклад, міжнародними угодами або іншими правовими інструментами. Такі дії можуть допомогти виявити та припинити випадки відмивання доходів на міжнародному рівні. Вони також можуть допомогти забезпечити належне розслідування та покарання винних осіб, що здійснюють такі злочини.

Важливо пам'ятати, що боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму є складним та довготривалим процесом. Це вимагає співпраці всіх зацікавлених сторін та використання різних методів та інструментів задля досягнення ефективності.

Висновки до розділу 3

Національна система України щодо дотримання міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму досить розвинена та демонструє високий рівень дієвості.

Україна є членом кількох міжнародних організацій, які працюють у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, зокрема FATF, MONEYVAL є, Егмонтської групи з фінансового розвідування та ін.

Державна служба фінансового моніторингу України є головним органом, який відповідає за забезпечення виконання міжнародних стандартів та норм боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні. Цей орган розробляє та впроваджує законодавство, надає підтримку суб'єктам господарювання та іншим зацікавленим особам у питаннях боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Україна також активно співпрацює з іншими країнами у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, як своїми сусідніми країнами, так і з іншими країнами, що є членами міжнародних організацій. З огляду на вищевказане, можна стверджувати, що Україна активно працює над дотриманням міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Відмивання доходів є серйозним викликом для суспільства та економіки. Для боротьби з цим явищем потрібно залучати правоохоронні органи та міжнародні структури, які повинні діяти відповідно до принципів правової держави та забезпечувати захист прав людей.

Ефективна стратегія боротьби з відмиванням доходів полягає у впровадженні не тільки новітніх технологій та відповідних законодавчих норм,

а й дієвої співпраці на міжнародному рівні. Така співпраця дозволить обмінюватися інформацією, досвідом та знаннями.

Разом з тим, боротьба з цим явищем вимагає постійного оновлення законодавства та регуляторного середовища. Цей процес є складним та довготривалим і потребує співпраці всіх зацікавлених сторін.

ВИСНОВКИ

У боротьбі з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму важливо забезпечити ефективну національну та міжнародну систему протидії. Для цього необхідно розробляти та впроваджувати ефективні законодавчі та інші заходи, контролювати фінансовий сектор та забезпечувати міжнародну співпрацю та координацію між різними органами влади та фінансовими установами. Ключовою складовою успішної боротьби є також забезпечення підтримки зв'язку та координації між правоохоронними органами, регуляторними органами та фінансовими установами. Досягнення успіху в цій боротьбі залежить від співпраці та координації між країнами та міжнародними організаціями.

Отже, успішна боротьба з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму потребує комплексу заходів, які мають бути закладені на законодавчому рівні та здійснюватися уповноваженими суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу. Важливо також забезпечити належну співпрацю та координацію між різними органами влади та фінансовими установами, які займаються фінансовим моніторингом. Глобальна співпраця та координація між країнами, а також міжнародні організації, такі як ООН, FATF, Міжнародний валютний фонд та Європейський Союз, відіграють важливу роль у боротьбі з цими явищами.

Таким чином, ефективна боротьба з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму потребує комплексного та системного підходу, в якому взаємодіють національні та міжнародні механізми протидії. Відповідальність за боротьбу з цими явищами лежить не лише на органах влади та фінансових установах, а й на кожному громадянininі, який повинен дотримуватися вимог чинного законодавства та сприяти виявленню та запобіганню легалізації коштів злочинного походження.

Міжнародні стандарти, встановлені FATF, мають вирішальне значення для країн у боротьбі зі злочинною діяльністю, пов'язаною з відмиванням грошей,

фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. Рекомендації, надані FATF, містять комплексний комплекс заходів, які повинні бути впроваджені країнами у своїх системах кримінального правосуддя та правових систем, фінансовими установами та іншими визначеними суб'єктами. Створення компетентних органів з відповідними функціями, повноваженнями та механізмами співробітництва, а також співробітництво з іншими країнами також є суттєвим аспектом цієї боротьби. Методологія оцінки відповідності та ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є важливим інструментом оцінки дотримання країнами міжнародних стандартів, встановлених FATF.

Окремої уваги заслуговують правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок Комітету MONEYVAL. Ці правила та процедури включають розширену програму оцінки, яка охоплює більш широке коло питань, пов'язаних із боротьбою з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Це дозволяє більш повно та об'єктивно оцінити ефективність системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в країні.

На основі проведеного дослідження робимо висновок, що багато з оцінюваних країн не досягли високого рівня ефективності у своїх системах боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, проте

В цілому, методологія оцінки відповідності та ефективності систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, дозволяє оцінити ефективність впровадження стандартів FATF в країнах.

На сьогодні Україна демонструє високий рівень дієвості у боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму завдяки своїй національній системі та активній співпраці з міжнародними організаціями та іншими країнами. Однак, боротьба з цим явищем вимагає постійного оновлення законодавства та регуляторного середовища та співпраці всіх зацікавлених сторін. Ефективна стратегія боротьби з відмиванням доходів полягає у впровадженні новітніх технологій та дієвої співпраці на міжнародному рівні, що дозволить обмінюватися інформацією, досвідом та знаннями.

Ефективна боротьба з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму є необхідною умовою для забезпечення стабільності фінансової системи країни та розвитку її економіки. Україна, будучи членом міжнародних організацій, що займаються боротьбою з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, демонструє високий рівень дієвості та співпраці в цій сфері. Проте, боротьба з цими явищами потребує постійного оновлення законодавства та регуляторного середовища, а також ефективної співпраці на міжнародному рівні. Всі ці фактори є важливими у забезпеченні стабільності та розвитку України як держави.

Удосконалення системи боротьби з ПВК/ФТ в Україні може бути досягнуто шляхом використання кращих практик та досвіду європейських країн. Запропоновані кроки, такі як створення центральної бази даних ПВК/ФТ для збору та зберігання всієї інформації про недоліки систем окремих фінансових установ, виявлені компетентними органами та проведення експертної оцінки діяльності контрольних та наглядових органів з метою виявлення їх придатності та ефективності діяльності, мають потенціал забезпечити більш ефективне виявлення та запобігання фінансовим злочинам.

Реалізація цих заходів дозволить збільшити ефективність контролю та попередження ПВК/ФТ, що зменшить ризик фінансової злочинності та сприятиме створенню більш стійкої та розвиненої економіки в Україні. Окрім того, використання досвіду інших країн є важливим елементом взаємодії та співпраці міжнародної спільноти у боротьбі з фінансовою злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bukhtiarova Alina, et al. Assessment of financial monitoring efficiency in the banking system of Ukraine. 2023. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/4988>
2. Committee on Payments and Market Infrastructures. *Distributed ledger technology in payment, clearing and settlement*, URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d157.pdf>
3. FATF (2023), *Countering Ransomware Financing*, FATF, Paris. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/Methodsandtrends/countering-ransomware-financing.html>
4. International Monetary Fund. *IMF Policy Paper: The Bali Fintech Agenda*, URL: <https://www.imf.org/en/Publications/PolicyPapers/Issues/2018/10/11/pp101118-bali-fintech-agenda>
5. Isroilov, B. I.; Abduganiyev, U. Kh; Ibragimov, B. B. Financial Control of Public Procurement to Prevent Corruption in the Development of Digital Economy. In: *2nd International Scientific and Practical Conference “Modern Management Trends and the Digital Economy: from Regional Development to Global Economic Growth” (MTDE 2020)*. Atlantis Press, 2020. p. 546-552.
6. Lagarde C. *Opening Statement by Christine Lagarde to the Economic and Monetary Affairs Committee of the European Parliament*, IMF, URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/09/04/sp090419-Opening-Statement-by-Christine-Lagarde-to-ECON-CommitteeofEuropean-Parliament?cid=em-COM-123-39372>
7. Lannoo Karel, et al. *Anti-Money Laundering in the EU: Time to get serious*. Centre for European Policy Studies, 2021.
8. Lule Silva na. *International Cooperation Combating Financial Proceeds of Crime*. 2021. URL: <https://revistia.com/index.php/ejes/article/view/5557>

9. Kolisnichenko, R., Tsumariiev, M., Melnyk, N., Gorban, I., & Marushko, N. Philosophical and Legal Essence of Control in Terms of Ensuring National Security. *WISDOM*, 23(3), 254–261. <https://doi.org/10.24234/wisdom>
10. Maryna Utkina, Oleg Reznik (2022). Functions of the Financial Intelligence (Monitoring) from the Criminal Legal Perspective. (*Journal of International Legal Communication*) 5(2), 79-84. JILC. <https://doi.org/10.32612/uw.27201643.2022.5.pp.79-84>
11. Mitsilegas Valsamis; Vavoula Niovi. The evolving EU anti-money laundering regime: challenges for fundamental rights and the rule of law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2016, 23.2: 261-293.
12. Бандурка О. М. та ін. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. 2021. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/39.pdf>
13. Буткевич С. Досвід США щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2008. Т. 21 (60). № 1. С. 68–74
14. Воронова Л.К., Кучерявенко М.П., Пришва Н.Ю. Фінансове право України: навч. посібник для студ. Київ : Правова єдність, 2009. 395 с.
15. Глущенко О.О. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 386 с.
16. Директива 2001/97/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 грудня 2001 року про внесення змін до Директиви 91/308/ЄЕС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_501
17. Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_774
18. Директива 2015/849/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму URL: Офіційний вісник

Європейського Союзу [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015)

19. Директива 2018/843/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів або фінансування тероризму та внесення змін до Директив 2009/138/ЄС та 2013/36/ЄС URL: Офіційний вісник Європейського Союзу <http://www.sdfm.gov.ua/content/file/>

20. Директива про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей (91/308/ЄЕС) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_148

21. Другий Звіт про прогрес разом та переоцінка рейтингів України, затверджено MONEYVAL за результатами 2-ї Міжсесійної консультації (м. Страсбург, 22 травня – 10 липня 2020 року). URL: <https://fiu.gov.ua>

22. Дяченко О. П. Імплементация міжнародних стандартів у напрямку вдосконалення механізму державного регулювання процесів протидії розвитку тіньової економіки в Україні. 2018. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/2081>

23. Єлисеєва О. Моніторинг як метод інформаційно-статистичного дослідження стану виробничо-економічних систем. *Економіст*. 2007. № 2. С. 58–60.

24. Закірова С. Фінансовий моніторинг в Україні: реальні та міфічні загрози для бізнесу і громадян. Громадська думка про правотворення. 2020. № 10 (195). С. 15–25. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/10.pdf>.

25. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму 2019. URL: <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf>

26. Звіт ФАТФ. *Можливості та виклики нових технологій для ПБК/ФТ*, Париж, Франція. URL: <https://www.fatf->

gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/opportunities-challenges-newtechnologies-aml-cft.html

27. Клименко А.О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. С. 19.

28. Коломоєць О. Механізм реалізації повноважень державної служби фінансового моніторингу України: питання теорії та практики. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2020, 45.5: 105-111.

29. Комісаров О.Г., Скрипка О.Ю., Собакарь О. А. Первинний фінансовий моніторинг у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму : монографія. Дніпро, 2015. 184 с.

30. Комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2022 рік URL: <https://fiu.gov.ua>

31. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин». Ратифікована Постановою Верховної Ради України від 25.04.1991 р. №1000-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text

32. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Проти корупції» від 18.10.2006 р. № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

33. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. № 995_789. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text

34. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму». Ратифікована Законом України від 17.11.2010 р. №2698-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text

35. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р. № 995_029. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text

36. Кротюка В. Л. Тенденції розвитку фінансового моніторингу в Україні та світова практика. *Правові новели*, 2020, 199. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/10_2020/10_2020.pdf#page=199

37. Кучмій Т. О. Особливості проведення фінансових розслідувань: міжнародний аспект та можливість імплементації. *ВЧЕНІ ЗАПИСКИ*, 2020:159.

38. Лучко М. Фінансовий моніторинг у контексті бухгалтерської та аудиторської практики в Україні. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*, 2022, 77.4: 45-52.

39. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні, узгоджена Міністерством фінансів України 17.12.2018 р.: URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2019/20190702/Methodology.pdf

40. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: (2012) РЕКОМЕНДАЦІЇ FATF затверджені Пленарним засіданням FATF 16 лютого 2012 року. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf

41. Москаленко Н. В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *ВЧЕНІ ЗАПИСКИ*, 2020, 2020:119. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1.pdf#page=127

42. Офіційна сторінка Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua>

43. Офіційна сторінка ФАТФ <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>

44. Першин В. Г. Стандарти міжнародної фінансової спільноти в сфері протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. *Публічне право*, 2018, 1: 60-67.

45. Пономаренко В. С. Вплив державного регулювання і нагляду на розвиток ризик-орієнтованої системи фінансового моніторингу України / В. С. Пономаренко, Н. М. Внукова, О. М. Колодізев та ін. // *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. - 2019. - Vol. 2. - No 29. - P. 419 – 429.

46. Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року: Наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 № 16. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf> (дата звернення: 21.08.2022)

47. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

48. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Постанова Кабінету міністрів України і Національний банк України від 28 серпня 2001 р. № 1124. Документ 1124-2001-п, поточна редакція – Редакція від 20.04.2004, підстава – v3846500-04. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1124-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.08.2022)

49. Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf>

50. Смагло О. В. Функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Фінанси, банківська справа та страхування*. 2021. Вип. 26. С. 26-28.

51. Уткіна М. С. Фінансовий моніторинг як один із засобів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020, 7: 292-295.

52. Фінансова розвідка України. 20 років розвитку та звершень: Збірка матеріалів з нагоди 20-річчя з дня створення Державної служби фінансового моніторингу України - К., 2022. – 158 с.

53. Халін О. В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с.

54. Хмелюк А.А. Фінансовий моніторинг : суб'єкти та об'єкти в Україні. *Науковий вісник Національного університету ДПС України(економіка, право)*. 2014. С. 174–180.

55. Часова Т. О. Використання фінансового моніторингу під час розслідування злочинів у сфері економіки. *Часопис Київського університету права*. 2020. Вип. 2. URL: 10.36695/2219-5521.2.2020.74

ДОДАТКИ

